

Handelshögskolan
VID GÖTEBORGS UNIVERSITET

Ericsson – 1901 till 2009

- En långtidsstudie av årsredovisningarnas utveckling med fokus på frivilliga upplysningar och redovisningen av sociala och utvecklande personalengagemang.

Magisteruppsats i företagsekonomi
Externredovisning
Höstterminen 2010
Handledare: Kristina Jonäll
Författare: Karin Bengtsson
Klas Hedblom

Förord

Vi vill till att börja med tacka vår trevliga uppsatsgrupp. Under arbetet med uppsatsen har vi fått konstruktiv kritik, förslag på nya idéer och infallsvinklar samt många uppmuntrande ord på vägen.

Detta har sammantaget fört arbetet framåt och bidragit till vår slutprodukt.

Vidare vill vi även rikta ett stort tack till vår handledare Kristina Jonäll för sin tillgänglighet och för givande, konstruktiva och lugnande möten och mail. Tack vare Kristina har vi i vårt arbete med uppsatsen kunnat hitta rätt och fokusera på det viktigaste för att föra uppsatsen framåt.

Slutligen vill vi även tacka varandra samt våra nära och kära för all stöttning och förståelse!

Karin Bengtsson

Klas Hedblom

Sammanfattning

Examensarbete i företagsekonomi, Handelshögskolan vid Göteborgs universitet, Externredovisning och Företagsanalys, Magisteruppsats, HT 2010.

Författare: Karin Bengtsson och Klas Hedblom

Handledare: Kristina Jonäll

Titel: *Ericsson – 1901 till 2009 - En långtidsstudie av årsredovisningarnas utveckling med fokus på frivilliga upplysningar och redovisningen av sociala och utvecklande personalengagemang.*

Bakgrund och problem: Årsredovisningar har förändrats mycket de senaste årtiondena och gått från att vara kortfattade finansiella dokument till att bli ett public relations dokument samt ökat kraftigt i omfattning och kommit att innehålla mer, exempelvis Corporate Social Responsibility. Hur har utvecklingen sett ut de senaste 100 åren och vad kan förklara den? Vad kan en längre tidsperiod på studien tillföra? Vi utgår från hela årsredovisningen och undersöker sedan delar av den. Kan tidigare studier på exempelvis brittiska företag även bekräftas gällande ett svenskt företag?

Syfte: Syftet med uppsatsen är att kartlägga och presentera den utveckling som skett av Ericssons årsredovisningar i ett längre tidsperspektiv gällande totalomfattning, frivilliga upplysningar och innehållet av sociala och utvecklande personalengagemang. Vidare är även syftet att koppla och jämföra studiens resultat med tidigare forskning på området, samt att försöka förklara utvecklingen med hjälp av relevanta teorier.

Metod: Vi har i vår uppsats valt att studera Ericssons årsredovisningar från 1901 och framåt. Vi har sökt efter studier och uppsatser på området. Både en kvantitativ och en kvalitativ textanalys har använts för att samla in och bearbeta empirin. För att mäta årsredovisningarnas omfattning har sidantal använts. Gällande de frivilliga upplysningarna har dels sidantal och dels huvudämnen utifrån rubriker noterats. Det sociala och utvecklande personalengagemanget mättes med hjälp av antalet meningar som handlade om och klassificerades in i ämnen.

Resultat och slutsatser: Vi har sett en kraftig ökning av den totala omfattningen hos Ericssons årsredovisningar under tidsperioden, med den starkaste utvecklingen från början av 2000-talet och framåt. De två sista undersökningsåren minskade dock sidantalet. Studiens resultat gällande den totala omfattningen stämmer väl överens med tidigare presenterad forskning. Utvecklingen för de frivilliga upplysningarna följer i det stora hela den totala omfattningens utveckling. Ökningen av frivilliga upplysningar beror på att bilder, diagram, tabeller, nyckeltal, information gällande både moderbolaget och koncernen, jämförelser över flertalet år, årsöversikt, VD-brev, information om miljö, ökad omfattning, visioner och värderingar tillkommer. Antalet meningar som behandlar det sociala och utvecklande personalengagemanget visar inte den trenden som den totala omfattningen och de frivilliga upplysningarna gör. Vi hittar meningar gällande socialt och utvecklande personalengagemang så tidigt som 1906 och den högsta noteringen görs 1971. Utvecklingen för respektive ämne är mycket varierande.

Förslag till fortsatt forskning: Vårt första förslag är att göra en liknande fallstudie på ett annat bolag för att jämföras med vår studie under denna långa tidsperiod. Vårt andra förslag rör uppföljning av det eventuella trendbrott vi sett i den totala omfattningen och de frivilliga upplysningarna de senaste åren. Det tredje förslaget gäller de obligatoriska upplysningarna och dess utveckling.

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Bakgrund och problemdiskussion	1
1.1.1 Årsredovisningars utveckling	1
1.1.2 Problematisering	2
1.2 Syfte och problemställningar	3
1.3 Fortsatt disposition	3
2. Referensram	4
2.1 Tidigare forskning	4
2.1.1 Årsredovisningarnas omfattning	4
2.1.2 Utvecklingen av de frivilliga upplysningarna	5
2.1.3 Motiv till redovisning av frivilliga upplysningar inklusive personalfrågor	5
2.2 Teoretisk utgångspunkt	7
2.2.1 Intressentteorin	8
2.2.2 Legitimitetsteorin	8
3. Metod	10
3.1 Val av företag	10
3.1.1 Valet av Ericsson som ändamål för vår uppsats	10
3.1.2 Ericsson, från början	10
3.2 Insamling av referensram och teorier	11
3.3 Insamling och bearbetning av empiri	11
3.3.1 Årsredovisningarnas omfattning	12
3.3.2 De frivilliga upplysningarna	13
3.3.3 Sociala och utvecklande personalengagemang	14
3.4 Metodkritik	16
3.4.1 Definitioner	16
3.4.2 Problematiken med en lång tidsperiod	16
3.4.3 Val av mått och ämnen	16
3.4.4 Bedömningsproblematik	16
3.4.5 Den mänskliga faktorn	17
4. Empiri och analys	18
4.1 Utvecklingen av årsredovisningarna och jämförelse med tidigare forskning	18
4.1.1 Den totala omfattningen	18
4.1.2 De frivilliga upplysningarna	19
4.2 Möjliga motiv till årsredovisningarnas utveckling	22
4.2.1 Den totala omfattningen	22
4.2.2 De frivilliga upplysningarna	23
4.3 Presentation av det sociala och utvecklande personalengagemangets utveckling och jämförelse med tidigare forskning	25
4.3.1 Total utveckling av det sociala och utvecklande personalengagemanget	25
4.3.2 Ämnesindelad utveckling av det sociala och utvecklande personalengagemanget	26
4.4 Möjliga motiv till utvecklingen av det sociala och utvecklande personalengagemanget	28

5. Slutsats och förslag till fortsatt forskning	31
5.1 Diskuterande och sammanfattande slutsats	31
5.1.1 Den totala omfattningen	31
5.1.2 De frivilliga upplysningarna	31
5.1.3 De sociala och utvecklande personalengagemangen	32
5.2 Förslag till fortsatt forskning.....	33
6. Källförteckning	34
7. Bilagor	36
Bilaga 1, Totalt sidantal.	36
Bilaga 2, Sidantal, frivilliga upplysningar.	37
Bilaga 3, Antal meningar, sociala och utvecklande personalengagemang.	38

1. Inledning

I avsnittet presenteras uppsatsens syfte och problemställningar. Avsnittet inleds dock med en redogörelse kring årsredovisningarnas utveckling i allmänhet samt den diskussion som förts vid valet av syfte och problemställningar.

1.1 Bakgrund och problemdiskussion

1.1.1 Årsredovisningars utveckling

Företags årsredovisningar har förändrats mycket under de senaste årtiondena. De har gått från att vara kortfattade finansiella dokument som på ett kort och stramt sätt presenterade företagets finansiella information till att bli ett *public relation*-dokument (PR-dokument) och ett sätt för företag att kommunicera.¹ Intrycket från många håll är att årsredovisningarnas omfattning ökat kraftigt.² Exempelvis visar McKinstry i artikeln ”*Designing the annual reports of Burton PLC from 1930 to 1994*” på att företaget Burtons årsredovisningar ökat i sidantal över åren, från 2 sidor 1930 till 60 sidor 1994.³ Förändringen av årsredovisningarna har även diskuterats ur olika synvinklar på föreläsningar under utbildningen. Förändringen verkar ha flera orsaker som enligt Beattie et al. gemensamt kan sammanfattas som en förändring i företagets rapporteringsmiljö. Det handlar givetvis om ökade lagstadgade krav, men också om teknologisk utveckling som innebär nya presentationsmöjligheter i form av bilder och liknande, samt ett förändrat sätt att styra och leda företag och därmed även nya sätt att kommunicera utåt.⁴ Även Barlett och Jones tar i sin forskning upp det faktum att de obligatoriska delarna av de finansiella rapporterna ökat på grund av de regelverk som tillkommit och utvecklats, men de skriver även att de frivilliga upplysningarna ökat. Anledningen tros även här vara det faktum att rapporterna mer och mer gått emot att bli ett PR-dokument.⁵

Deegan och Unerman beskriver hur organisationer över hela världen under en längre tid har publicerat frivillig information om organisationens sociala påverkan och miljöpåverkan. Den här typen av information blev enligt dem utspridd i början av 90-talet då flertalet stora företag utvecklade och förändrade hur de rapporterade om sin miljöpåverkan, framför allt via deras årsredovisningar. Enligt Deegan och Unerman utvecklades rapporteringen kring de sociala åtagandena under mitten av 90-talet.⁶ En stor del av de frivilliga upplysningarna som presenteras i årsredovisningarna verkar alltså bestå av information rörande ansvarstagande för social påverkan och för miljöpåverkan, något som i många sammanhang sammanfattas under begreppet *Corporate Social Responsibility* (CSR). CSR blir viktigare och viktigare för företag över hela världen och i juni 2005 presenterades en artikel i *Financial Times* om en global opinionsundersökning utförd av företaget GlobeScan rörande allmänhetens inställning till CSR i länder över hela världen.

¹ V Beattie, A Dhanani & MJ Jones, ‘Investigating presentational change in U.K. annual reports - A longitudinal perspective’, *Journal of Business Communication*, vol. 45, nr. 2, 2008, sid. 181.

² Jfr. T Lee, ‘The changing form of the corporate annual report’, *The Accounting Historians Journal*, vol. 21, nr. 1, 1994, sid. 225.,

S McKinstry, ‘Designing the annual reports of Burton PLC from 1930 to 1994’, *Accounting, organizations and society*, vol. 21, nr. 1, 1996, sid. 89-111. mfl.

³ McKinstry, sid. 91, 95.

⁴ Beattie, Dhanani & Jones, sid. 182.

⁵ S Barlett & MJ Jones, ‘Annual reporting disclosures 1970-90: an exemplification’, *Accounting, Business and Financial History*, vol. 7, nr. 1, 1997, sid. 61-62.

⁶ C Deegan & J Unerman, *Financial Accounting Theory: european edition*, Mc Graw Hill Education, 2006, sid. 314

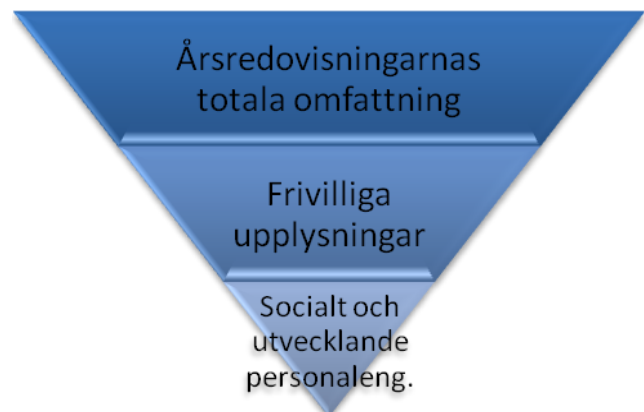
Artikeln visade på att uppfattningen om vad som var bra CSR skilde sig åt i olika delar av världen, men undersökningen visar dock att 70% av konsumenterna i 21 länder håller företagen ansvariga för produktsäkerhet, miljöskydd, rättvis behandling av anställda och att ha en etisk leveranskedja. När det gäller att lösa sociala problem och ta ansvar för mänskliga rättigheter var det något som krävdes av mindre än hälften av konsumenterna i undersökningen. Det här innebär att företag som tar på sig samhälls- och medborgaransvar kan differentiera sig och förbättra sitt rykte.⁷ I en kartläggning som Öhrlings PricewaterhouseCoopers, nuvarande Pwc, genomförde gällande hållbarhetsredovisningen i ett antal svenska börsbolags årsredovisningar, visade det sig att 90 % av företagen hade någon typ av hållbarhetsredovisning i sin årsredovisning alternativt i en separat hållbarhetsredovisning.⁸

I Barlett och Jones artikel "Annual reporting disclosures 1970-90" görs en genomgång av studier som gjorts på ämnet och där framför författarna att en del studier har gjorts på ämnet men att vissa aspekter fortfarande behöver undersökas. Exempel på studier som behöver göras är enligt författarna studier över lång tid både som jämförelse mellan flera företag men också på enskilda företag.⁹

1.1.2 Problematisering

Vår problemställning växte fram under arbetets början med bakgrund i de artiklar som lästs, men också i den översiktliga genomgång som genomfördes av Ericssons årsredovisningar. Som nämnts ovan har årsredovisningarna blivit allt mer av ett PR-dokument och det har därmed blivit en allt viktigare kommunikationskanal för företagen i sin kontakt med ägare och andra intressenter. Uppsatsens referensram, som kommer att beskrivas närmare i kapitel 2, består av legitimitets- och intressentteorin. I och med utvecklingen mot ett PR-dokument tror vi att mycket av den utvecklingen som skett av årsredovisningarna, och framför allt de frivilliga delarna, kan ha sin bakgrund och förklaring i de nämnda teorierna. Vi kan idag se att årsredovisningarna ökat i omfattning markant men hur har den här utvecklingen egentligen sett ut under de senaste 100 åren? Tidigare forskning på området har framför allt behandlat kortare tidsperioder och vi har inte kunnat finna någon liknande studie som även behandlat de senaste åren. Då det, som nämnt, inte finns många genomförda långtidsstudier gällande årsredovisningars utveckling är vi av uppfattningen att en långtidsstudie av ett fallföretag skulle kunna bidra till en intressant utfyllnad av detta tomrum.

Våra problem kan beskrivas på ett trattliknande sätt där vi utgår från hela årsredovisningen för att sedan gå in och undersöka delar av den. De i bakgrunden nämnda undersökningarna rör till stor del brittiska företag och beskriver hur de totala årsredovisningarnas omfattning ökat, men visar även bland annat på de frivilliga upplysningarnas ökning. Vi anser att det skulle vara intressant att se om de resultat som presenterats där kan bekräftas även gällande ett

⁷ Maitland, A, 'A Responsible balancing act' *Financial Times*, 1 juni 2005

⁸ Pwc, *Summering av hållbarhetsredovisning 2008, 2009*, hämtad 24 november 2010, <http://www.pwc.com/sv_SE/se/hallbar-utveckling/assets/summering_undersokning_av_hallbhetsred_2008.pdf>.

⁹ Bartlett & Jones, sid. 64.

Figur 1

svenskt företag. Dessutom är det intressant att se om de tidsperioder som undersökts där ”passar in” i de resultat som en långtidsstudie i enlighet med denna ger. Vi anser vidare att det skulle vara intressant att i samband med undersökningen studera en viss del av de frivilliga upplysningarna för att på en lägre nivå se om samma mönster kan urskiljas. I vår förstudie, där Ericssons årsredovisningar på ett övergripande sätt gicks igenom, fann vi att upplysningar rörande personalen är något som varit en del av årsredovisningarna under en relativ lång tidsperiod.

En iakttagelse som vid en första anblick verkar kunna stå i strid med det Deegan och Unerman (2006) beskriver och som går ut på att sociala upplysningar inte blir vanliga förrän på mitten av 90-talet. Ovan diskussion kan sammanfattas i enlighet med figur 1 på sida 2 och har lett fram till det syfte och den frågeställning som presenteras i stycket nedan.

1.2 Syfte och problemställningar

Syftet med uppsatsen är att kartlägga och presentera den utveckling som skett av Ericssons årsredovisningar i ett längre tidsperspektiv gällande totalomfattning, frivilliga upplysningar och innehållet av sociala och utvecklande personalengagemang. Vidare är även syftet att koppla och jämföra studiens resultat med tidigare forskning på området samt att försöka förklara utvecklingen med hjälp av relevanta teorier.

För att uppfylla uppsatsens syfte har följande problemställning formulerats:

Hur har Ericssons årsredovisningar utvecklats med tiden rörande den totala omfattningen, de frivilliga upplysningarna samt de sociala och utvecklande personalengagemangen, och vad kan det finnas för förklaringar till utvecklingen?

1.3 Fortsatt disposition

Kapitel 2 – I uppsatsens andra kapitel beskriver vi den referensram som vi använt oss av under studiens gång. Det första avsnittet behandlar bakgrunden till de teorier som kommer att användas vid analysen och de valda teorierna presenteras. Kommande avsnitt presenterar delar av den tidigare forskning som finns inom ämnet, och avsnittet har delats in utifrån de delar av frågeställningen som den behandlar.

Kapitel 3 – Det tredje kapitlet i uppsatsen beskriver vilken metod som använts under studiens gång. Till en början beskrivs hur valet av företag gjordes. Vidare beskrivs även hur den insamlingen och bearbetningen av studiens empiri gått till. Kapitlet avslutas med ett avsnitt som behandlar den kritik som vi anser kan riktas mot den valda metoden.

Kapitel 4 – I kapitlet presenteras den empiri som samlats in och presentationen utgår i många fall från diagram. Kapitlet är uppdelat på så sätt att årsredovisningarnas totala omfattning samt de frivilliga upplysningarnas omfattning och innehåll presenteras först. Det här följs sedan av en diskussion kring vad orsakerna till utvecklingen kan vara. Presentationen av utvecklingen rörande de sociala och utvecklande personalengagemangen samt möjliga orsaker till den här utvecklingen finns i ett eget efterföljande avsnitt. Detta för att göra presentationen av empirin och analysen så lättillgänglig som möjligt.

Kapitel 5 – I kapitlet sammanfattas och diskuteras de slutsatser som framkommit i analysen. Även förslag till fortsatt forskning presenteras.

2. Referensram

I kapitlet förklaras till en början delar av de tidigare studier som genomförts inom ämnet presenteras. Presentationen är uppdelad så att forskning gällande årsredovisningarnas totala omfattning samt de frivilliga upplysningarnas omfattning behandlas först. I efterföljande stycke presenteras delar av den tidigare forskningen som rör de frivilliga upplysningarnas utveckling, med fokus på ämnesinnehåll inklusive forskning rörande personalfrågor. Kapitlet fortsätter med en förklaring till den valda teoretiska utgångspunkten och vidare redogörs för de valda teorierna.

2.1 Tidigare forskning

Som beskrivits i bakgrunden finns det sedan tidigare en del forskning gällande årsredovisningars utveckling över tid och det finns även en hel del forskning om användandet av CSR och frivilliga upplysningar. Nedan kommer en del av den tidigare genomförda forskningen att presenteras kortfattat uppdelat på nivåer som representerar våra frågeställningar. Detta eftersom vi anser det vara av intresse att kunna jämföra vår studies resultat med både tidigare och kommande erhållna resultat på området.

2.1.1 Årsredovisningarnas omfattning

Tidigare forskning angående årsredovisningars utveckling har visat på en stark ökning gällande den totala omfattningen. Den visar även på att både de obligatoriska och frivilliga upplysningarna ökat. Båda forskningsresultaten kan anses stämma överens med den gängse uppfattningen.¹⁰ Exempel på detta kan hämtas från Lee där tre årsredovisningar (1965, 1978 och 1988) från 25 av Storbritanniens största industriföretag jämfördes. Lee kommer i studien fram till att det under tidsperioden 1965 till 1988 skedde en ökning av de obligatoriska delarna av årsredovisningen på 67 %, något som tros kunna förklaras av ett regelverk som infördes 1967. Studien visade vidare på att årsredovisningarnas frivilliga delar ökat med hela 164 %. Enligt Lee hade 84 % av de 25 undersökta företagen mindre än 20 sidor med frivilligt material i sina undersökningar 1965, en siffra som 1988 sjunkit till 8 %.¹¹ Ytterligare exempel på tidigare forskning gällande årsredovisningarnas omfattning går att finna i en studie av Beattie et al., en studie som tagits upp redan i bakgrunden. I studien undersöks noterade brittiska bolags årsredovisningar under perioden 1965 till 2005 med fokus på förändringar i presentationer över tiden. De kommer i studien fram till att årsredovisningarnas totala sidantal ökat tredubbelt, en ökning som de både härleder till obligatorisk och frivillig information. Enligt studien ökade den obligatoriska informationen med 186 % och den frivilliga med 190 %. Intressant är också att Beattie et al. i studien även kom fram till att den obligatoriska informationen steg relativt oregelbundet över tiden, medan den frivilliga ökade kontinuerligt över tiden. Vidare visade studien även att andelen frivilliga sidor i relation till obligatoriska var 42 % både i början och i slutet av undersökningsperioden.¹²

¹⁰ Jfr. exempelvis Beattie, Dhanani & Jones och R Gray, R Kouhy & S Lavers, 'Corporate social and environmental reporting, A review of the literature and a longitudinal study of UK disclosure', *Accounting, Auditing and Accountability*, vol. 8, nr. 2, 1995.

¹¹ Lee, sid. 226.

¹² Beattie, Dhanani & Jones, sid. 194.

2.1.2 Utvecklingen av de frivilliga upplysningarna

För att se hur de frivilliga upplysningarnas innehåll utvecklats med tiden är det exempelvis möjligt att se på studier rörande utvecklingen av CSR i årsredovisningarna. Gray et al. har i en studie som presenterades 1995 genomfört en långtidsstudie (1979-1991) av upplysningar som lämnas i brittiska årsredovisningar, med fokus på CSR. Viktigt att komma ihåg här är att upplysningar både kan vara obligatoriska och frivilliga. De kommer i studien bland annat fram till, precis som nämnts ovan, att de frivilliga upplysningarna ökar med tiden. Mer specifikt anser de att det går att se en speciell ökning för upplysningar gällande samhällsengagemang samt hälsa och säkerhet, men framför allt för miljöfrågor. Vidare visar de även i studien att frivilliga upplysningar gällande övriga personalfrågor varit relativt omfattande under hela tidsperioden samt att deras utveckling inte visar på ett lika tydligt mönster som de andra ämnena inom frivilliga upplysningar. Med övriga personalfrågor menas information rörande personalen som inte faller in under någon av de andra kategorierna i studien. Dessa var miljö, energi, samhälle, hälsa och säkerhet samt övrig allmän information. Forskarna menar på att det var relativt lite frivilliga upplysningar fram till mitten av 80-talet med undantag för upplysningar gällande övriga personalfrågor. Gällande kategorin med övriga personalfrågor menar Gray et al. även att typen av information förändrats över tiden. Statistik gällande personalen samt tacksamhetsuttryck till personalen har funnits under hela perioden, medan information om eventuell övertalighet försvann under 80-talet och ersattes av information gällande personalens utveckling och lika möjligheter.¹³

Intressant är även de resultat av tidigare forskning som Olsson sammanställt rörande *human resource*-information (HR-information) i större svenska bolag. Resultaten visar bland annat på att det skett väldigt lite rörande HR-informationen under studiernas undersökningsperiod, 90-talet, samt att mycket av det som sägs rörande det positiva med en mer transparent redovisning av HR-information inte är något som man kan se i praktiken.¹⁴

2.1.3 Motiv till redovisning av frivilliga upplysningar inklusive personalfrågor

Åkesson återger i sin licentiatuppsats delar av en undersökning genomförd av Meek et al. Undersökningen behandlade frågan kring vilka faktorer som påverkade företagets vilja att redovisa information som på ett formellt plan inte varit reglerade. Resultatet av undersökningen visade på flera olika förklaringsmöjligheter, bland annat företagets storlek, internationell börsnotering samt geografisk placering. Åkesson drar här en, enligt honom, naturlig förklaring till agentteorin då exempel på en faktor som bidragit med ökad frivillig information varit ett övervakningsbehov. Vidare förklarar Åkesson att övervakningsbehovet är större i stora och multinationella företag och att det är något som kräver att mer information lämnas till ägarna.¹⁵

Ytterligare intressanta bidrag från vår egen institution kommer från Jonäll och gäller VD-breven i årsredovisningarna. Här behandlas varför VD-brev i årsredovisningar ser ut som de gör och varför de

¹³ Gray, Kouhy & Lavers, sid. 56-61.

¹⁴ B Olsson, 'Annual Reporting Practices: Information about Human Resources in Corporate Annual Reports in Major Swedish Companies', *Journal of Human Resource Costing and Accounting*, vol. 6, nr. 1, 2001, sid. 39, 51.

¹⁵ J Åkesson, *Finansiella mått och mål i svenska börsnoterade bolag*, Lic.-avh. Handelshögskolan vid Göteborgs universitet, 2008, sid. 56-57 och

GK Meek, CB Roberts & SJ Gray, 'Factors influencing voluntary annual report disclosures by US, UK, and continental European multinational corporations', *Journal of International Business Studies*, third quarter 1995.

mönster som går att se finns¹⁶. VD-breven är en del av de frivilliga upplysningarna och resonemanget där är självklart inte applicerbart rakt av på vår uppsats, men områdena anknyter bra till varandra och forskningen är därför intressant för oss att ta upp. Avhandlingen visar att VD-breven inte bara förmedlar information utan innehåller en bild av företaget som företagsledare vill att läsaren ska få, det skapas en bild av det goda företaget. Det ger också en fingervisning om det ansvar som företag och företagsledare tar och det krävs en redogörelse över deras handlingar. Jonäll har genom att granska VD-brev fått en uppfattning om företagets värderingar, deras framsteg och hur de nått målen. I VD-brevet görs en mycket viktig sammanfattning av verksamhetsåret. VD-brevet har ett inflytande på det allmänna förtroendet för företagets redovisning. Högt förtroende ger ett försprång gentemot andra företag och allmänhetens bedömning av ansvarstagande från företaget har ett förhållande till det förtroende som ges företaget. Om det som företaget förmedlar når upp till förväntningarna undviks missförstånd. VD-brevet används för att förtydliga, förklara och bekräfta det som siffrorna i årsredovisningen står för och det som intressenter vill veta. Hur och vad som presenteras i VD-brevet är viktiga frågor, särskilt i pressade situationer för företaget. Jonäll hänvisar till Potter (1996) som menar att människan använder språket för att konstruera versioner av verkligheten och att det finns värderingar i allt vi kommunicerar. Företag använder sofistikerade strategier för att behålla allmänhetens legitimitet och förbättra sin ställning.¹⁷

Cheng et al. har i en studie undersökt relationen mellan hur mycket finansiell information ett företag lämnar och deras kostnad för det egna kapitalet. Studiens resultat visar på att större transparens i företagets finansiella information ger signifikant lägre kostnad för det egna kapitalet. Detta då den ökade transparensen bidrar till att minska den informationsasymmetri som finns mellan ledningen och investerare/aktieägare. Den minskade informationsasymmetrin som den ökade tillgången på informationen medför innebär, enligt Cheng et al., att informationsrisken för investerarna/aktieägarna minskar och att de i och med det inte kräver lika hög riskpremie.¹⁸

Abeysekera beskriver i sin artikel möjliga motiv till att företag väljer att beskriva sitt humankapital i sin externa redovisning. I artikeln beskrivs det hur redovisningen gällande humankapitalet delats in i olika kategorier och att en innehållsanalys sedan genomförts på årsredovisningar från 30 av Sri Lankas noterade bolag, för att se vilka kategorier som var vanligast förekommande i företagets årsredovisningar. Resultatet har sedan rangordnats med den kategorin som förekom oftast i undersökningen överst och den som förekom minst nederst. Vidare har det i studien även genomförts intervjuer för att ta reda på företagets motiv gällande redovisningen av humankapital.¹⁹ Exempel på kategorier som placerade sig i den övre delen av listan, totalt bestående av sju kategorier, och som kan anses vara av intresse för vår studie var "relationer med anställda", "träning och utveckling" samt "anställdas välfärd".²⁰ Den kategorin som placerade sig överst och som därmed var den vanligast förekommande i årsredovisningarna var kategorin "relationer med anställda". Här finns sådant som exempelvis tack till personalen. Från studiens intervjuer framkom det, att en orsak

¹⁶ K Jonäll, *VD:n har ordet: Bilden av det Goda Företaget – text och siffror i VD-brev*, Diss. Handelshögskolan vid Göteborgs universitet, 2009, sid. 8-9

¹⁷ Jonäll, sid. 190-195.

¹⁸ CSA Cheng, D Collins & HH Huang, 'Shareholder rights, financial disclosure and the cost of equity capital', *Review of Quantitative Finance and Accounting*, vol. 27, nr. 2, 2006, sid. 175, 181

¹⁹ I Abeysekera, 'Motivations behind human capital disclosure in annual reports', *Accounting Forum*, vol. 32, 2008, sid. 16-21.

²⁰ Abeysekera, sid. 21.

till att redovisa hur relationerna med de anställda vårdats var, att företagen under perioden genomfört omstruktureringar som inneburit nedskärningar av personalstyrkan. Företagen var rädda att detta var något som kunde innebära bristande arbetsmotivation i och med en rädsla för att bli av med jobbet och liknande, och de ville därför beskriva hur de arbetat med personalrelationerna för att på så sätt motverka den eventuellt bristande arbetsmotivationen. Företagen menade att ytterligare ett motiv till att redovisa sitt arbete med personalrelationer i den externa redovisningen har att göra med relationen till kapitalmarknaden. Det framkom i en av de genomförda intervjuerna att företagen, genom att ha bra personalrelationer och redovisa dessa i sin externa redovisning, kan skapa en förtroendeingivande kultur som i sin tur kan påverka eventuella investerare och liknande positivt – oavsett eventuella omstruktureringar och nedskärningar.²¹ Gällande motivet bakom träning och utveckling uppgav företagen att det främst berodde på ett tryck från staten. De menade på att det fanns en oro hos staten gällande bristen på lokalt tillgänglig och utbildad arbetskraft.²² Motivet bakom den externa redovisningen av humankapital i form av information rörande de anställdas välfärd, var enligt företagen att uppfattas som ansvarstagande medborgare. Företagen uppgav vidare att exempelvis företagsaktiviteter i form av sportföreningar redovisades i årsredovisningen för att vinna så mycket support från staten och samhället som möjligt.²³

Även Etminan et al. kommer i sin studie fram till att motiven bakom valet att i årsredovisningen redovisa information rörande personalfrågor kan vara strävan efter transparens i redovisningen, legitimitet samt möjligheten ”att visa ett bra ansikte utåt”. Studien söker att beskriva motiven bakom frivilliga personalupplysningar i årsredovisningarna hos svenskrelaterade företag inom tillverkningsindustrin, och författarna uppger att de i sin undersökning kan se att företagen i studien lever upp till de viktigaste intressenternas önskan och behov i frågan. Genom det kan företagen dra nytta av den presenterade informationen rörande personalfrågor i form av en PR-effekt.²⁴

2.2 Teoretisk utgångspunkt

De senaste årtiondena har det, enligt Gray et al., presenterats en hel del empiriska studier angående CSR, studier som genomförts ur fler olika teoretiska perspektiv. Gray et al. hänvisar till Ullmann (1985) där det uttrycks att avsaknaden av ett systematiskt sätt att pröva CSR emot teorier är en bidragande orsak till att de resultat som presenteras i studier på ämnet inte heller följer någon direkt systematik. Hur empiriska studier gällande CSR ska prövas i en teoretisk kontext är något som många forskare på området försökt lösa, och det går enligt Gray et al. att dela in de använda teorierna i tre breda grupper²⁵:

1. Studier rörande CSR-informationens användbarhet vid beslutsfattande
2. Studier rörande ekonomiska teorier
3. Studier rörande sociala och politiska teorier

Gray et al. menar att studier som genomförts med hjälp av teoretisering omkring användbarhet vid beslutsfattande bland annat visat på inkonsekventa resultat. Gällande de ekonomiska teorierna

²¹ Abeysekera, sid. 20, 22.

²² Abeysekera, sid. 23.

²³ Abeysekera, sid. 23.

²⁴ S Etminan, L Gladzki & H Siwe, *Motiv bakom frivilliga personalupplysningar i årsredovisningen – en studie av svenskrelaterade företag i tillverkningsindustrin*, Magisteruppsats Handelshögskolan vid Göteborgs universitet, 2004, sid. 3, 35.

²⁵ Gray, Kouhy & Lavers, sid. 49-50.

menar forskarna på att ingen direkt utveckling har skett av de ekonomiska teorierna som kan sammankopplas med CSR, och att dessa, exempelvis agentteorin, därför är utsatta för konkurrens. Forskarna menar vidare att det mest intressanta och insiktsgivande teoretiska perspektivet är det som rör sociala och politiska teorier och författarna nämner då intressentteorin, legitimitetsteorin samt ett perspektiv utifrån politisk ekonomi. Gray et al. menar att det finns problematik förknippad med den här typen av studier också. Deras uppfattning är att de tre teorierna/perspektiven setts som enskilda och konkurrerande istället för att, som de föreslår, se intressent- och legitimitetsteorin som överlappande teorier, som i sin tur kan ses utifrån ett ramverk med antaganden rörande politisk ekonomi.²⁶ Det här är ett resonemang som även Deegan hänvisar till och förtydligar genom att förklara att de insikter som intressent- och legitimitetsteorin ger, kommer ur teorin om den politiska ekonomin. Teorin om den politiska teorin handlar om de maktkonflikter som finns i samhället samt de kamper som finns mellan grupper i samhället. Det är enligt Deegan inte möjligt att separera samhället, ekonomin och politiken, och det är därför inte heller möjligt att studera och utreda problematik inom ekonomi utan att ta hänsyn till dessa.²⁷

Med bakgrund i ovanstående resonemang har vi i vår studie valt att fokusera på intressent- samt legitimitetsteorin för att försöka förklara de resultat som vårt empiriska material visar. Vår studie rör inte CSR som begrepp, men då stora delar av de frivilliga upplysningarna samt samtliga delar av de sociala och utvecklande personalengagemangen kan klassificeras som CSR, anser vi att resonemanget är av intresse och att det därför lämpar sig att använda liknande teorier i vår studie.

2.2.1 Intressentteorin

Den typiska utgångspunkten för intressentteorin är att betraktaren ser världen utifrån ett ledningsperspektiv där ledningens strategier handlar om det aktuella företags fortsatta framgång. För att försäkra sig om företags fortsatta framgång är ledningen, ur det här perspektivet, beroende av företags intressenter och deras godkännande rörande företags verksamhet. Företags anpassning utifrån intressenternas vilja beror till stor del på intressenternas styrka. Frivilliga upplysningar kan ses som en del av dialogen mellan företaget och dess intressenter.²⁸ Enligt Jamali har antalet intressenter som företaget ska ta hänsyn och anpassa sig till ökat under de senaste årtiondena. Givetvis finns de traditionella intressenterna kvar i form av ägare, kunder, anställda och leverantörer, men det finns även nya intressenter som inte står i samma direktkontakt med företaget som de traditionella. Här kan exempelvis nämnas miljöorganisationer och det lokala samhället där företaget är verksam.²⁹

2.2.2 Legitimitetsteorin

Med bakgrund i det ovan presenterade perspektivet handlar legitimitet och legitimitetsteorin om att företaget antas bli influerade av och även influera där de är verksamma. Ett sätt för företagen att påverka hur de uppfattas av allmänheten är upplysningar om företaget, exempelvis genom årsredovisningar. Deegan relaterar till begreppet *socialt kontrakt* gällande legitimitet och beskriver att ett företags existens hotas om allmänheten anser att företaget brutit mot det sociala kontraktet.

²⁶ Gray, Kouhy & Lavers, sid. 50-52.

²⁷ C Deegan, 'Introduction, The legitimising effect of social and environmental disclosures – a theoretical foundation', *Accounting, Auditing and Accountability*, vol. 15, nr. 3, 2002, sid. 292.

²⁸ Deegan, sid. 53.

²⁹ D Jamali, 'A Stakeholder Approach to Corporate Social Responsibility: A Fresh Perspective into Theory and Practice', *Journal of Business Ethics*, nr. 82, 2008, sid. 217.

Det handlar alltså om att företaget påverkas att handla utifrån allmänhetens förväntningar, innehållet i kontraktet. Kontraktet styrs enligt Deegan av allmänheten. Uppstår en situation där allmänheten inte är nöjd med sättet som ett företag arbetar på och som tidigare varit legitimt kommer "innehållet" i kontraktet att förändras i takt med allmänhetens förändrade åsikt.³⁰ Deegan ger exempel på vad ett företag kan göra när dess legitimitet är hotad. Exempelen som ges är:

- Utbilda och informera om faktiska förändringar i företagets prestationer och aktiviteter.
- Försöka förändra allmänhetens uppfattning om företagets aktiviteter utan att förändra själva aktiviteten.
- Försöka få allmänheten att inte se problemet genom att lyfta fram andra positiva och känsloladdade delar och på så vis framstå som "bra" i det stora hela.
- Ändra allmänhetens uppfattning om företaget. Hur det borde vara, göra och så vidare.³¹

Enligt Deegan kan informationen som lämnas i årsredovisningar användas för att implementera någon av de ovan beskrivna strategierna. Det är exempelvis möjligt att i årsredovisningen presentera och lyfta fram positiva händelser i företaget som ett miljöpris, samtidigt som företaget underlåter att beskriva negativa sidor av verksamheten. Enligt Deegan är teorin kring legitimitet något som är välkänt och som många företagsledningarna arbetar med.³²

³⁰ Deegan, sid. 292-293.

³¹ Deegan, sid. 297.

³² Deegan, sid. 274-275.

3. Metod

Avsnittet inleder med en kort beskrivning om valet av företag. Vidare beskrivs hur vi valt att angripa de ovan presenterade problemställningarna för att på bästa sätt uppnå uppsatsens syfte. Här presenteras de metodval som gjorts under uppsatsens gång och hur det konkreta arbetet med empiri-, referens- och teoriinsamling genomförts. Kapitlet avslutas med diskussion kring metodkritik.

3.1 Val av företag

3.1.1 Valet av Ericsson som ändamål för vår uppsats

Vi har i vår uppsats valt att studera Ericssons årsredovisningar. Som kommer att framgå i stycket nedan angående Ericssons historia är en fallstudie av Ericsson och dess årsredovisningar av intresse då det varit ett viktigt företag för Sverige, de var tidigt internationella samt att de sedan länge haft aktieägare som varit intresserade av årsredovisningarna. När det gäller Ericsson finns också en mycket bra databas tillgänglig med företagets årsredovisningar från 1901 och framåt tillgängliga via Ericssons hemsida vid Centrum för Näringslivshistoria, www.ericssonhistory.com. Detta gjorde att studien kunde få ett mycket långt perspektiv i förhållande till tidigare studier och detta gjorde vårt underlag mycket intressant och underlättade samtidigt studien avsevärt.

Att studien innefattar enbart ett företag beror på att vårt fokus legat på att ha möjlighet att studera det långa tidsperspektivet och gå djupare ner i årsredovisningarna och granska dem utifrån de tre ovan nämnda nivåerna. Ett alternativ hade varit att undersöka ytterligare ett par företag men under en kortare tidsperiod än den som valts. Vi tror dock att resultatet av att studera Ericsson under en så pass lång tid som vi gjort är mer intressant än om vi valt att studera fler företag under kortare tid. Anledningen till detta är, som beskrivet i bakgrunden, att vår uppfattning är att det finns få genomförda studier på så pass långa tidsperioder. Dessutom är det stora materialet som finns tillgängligt och som beskrivits ovan enligt oss tillräckligt för vår uppsats. Det negativa med detta kan anses vara att det inte möjliggör någon direkt generalisering.

3.1.2 Ericsson, från början.

1876 hände två saker som kom att ha mycket stor betydelse för världen, för Sverige och för företaget som vi idag känner som Ericsson. Dels startade Lars Magnus Ericsson en mekanisk verkstad i Stockholm som reparerade och tillverkade telegrafapparater och dels ansökte Alexander Graham Bell om patent för telefonen.³³ Vid slutet av 1877 kom de första Bell-telefonerna till Sverige och L. M. Ericsson provade tidigt produkten. Det dröjde inte länge innan telefonerna började komma in till den mekaniska verkstaden för reparation och L. M. Ericsson insåg att telefonen skulle komma att bli någonting stort. Som den innovatör han var kom han också på ett sätt att förbättra telefonerna och även göra dem billigare än de som Bell-bolaget hade att erbjuda – och det var starten för L. M. Ericsson.³⁴

Till att börja med bestod L. M. Ericssons verksamhet alltså av reparation och tillverkning av telegrafapparater innan företaget började tillverka telefoner. Det dröjde inte länge innan

³³ Centrum för Näringslivshistoria, *The history of Ericsson*, hämtad 10 november 2010, <<http://www.ericssonhistory.com>>.

³⁴ J Meurling & R Jeans, *Ericssonkrönikan : 125 år av telekommunikation*, Informationsförlaget, 2000, sid. 22-23.

produktionen bestod av telefoner i olika modeller, växelutrustning med mera.³⁵ Till Stockholms allmänna telefonaktiebolags byggnation av Europas största telefonstation levererades i stort sett all telefonutrustning redan 1886. L. M. Ericsson gick ut på den internationella marknaden tidigt. De investerade och redan under slutet av 1800-talet exporterade L. M. Ericsson till bland annat Ryssland, Finland, Norge och Danmark. Utvecklingen fortsatte snabbt och så tidigt som 1906 hade Ericsson försäljning på cirka 10 miljoner SEK. De hade även utvecklats så att de nu hade flera fabriker i Sverige samt fabriker i Storbritannien, Ryssland och USA.³⁶

Ericssons utveckling har fortsatt och deras långa historia innebär att de överlevt flera historiska milstolpar så som första världskriget, Kreugerkraschen och andra världskriget, men även modernare kriser som IT-kraschen. Mobiltelefonen är en av L. M. Ericssons stora framgångar, och det är antagligen också en av de framgångar som är mest kända hos allmänheten. Produktionsgrenen mobiltelefoner går från att ha varit en stödprodukt till själva mobilsystemet i slutet av 80-talet, till att bli en av L. M. Ericssons kärnprodukter i mitten av 90-talet och tillverkas då i miljoner.³⁷

Idag är Ericsson en ledande leverantör av nätverk och service inom kommunikations- och multimedia lösningar. Dessutom är Ericsson genom sitt ägande i Sony Ericsson en stor leverantör av mobiltelefoner. I årsredovisningen från 2009 anger Ericsson 82 500 anställda, försäljning på 206 500 miljoner SEK och 27 000 miljoner SEK eller 13,1 % av försäljningen i forskning och utveckling.³⁸

3.2 Insamling av referensram och teorier

Sökningen började i databasen Business Source Premier (BSP) där sökningen till en början fokuserades på ett antal författare som tidigare ägnat sig åt liknande studier av årsredovisningar. Utifrån de artiklar vi då fann användes diverse sökfunktioner som databasen BSP erbjuder, bland annat möjligheten att söka på liknande artiklar samt se vilka som hänvisat till artikeln. Vidare gicks även artiklarnas källor igenom för att ytterligare användbara artiklar skulle hittas. På så sätt upptäcktes fler artiklar i ämnet, artiklar som antingen fanns vid den ovan nämnda databasen eller som söktes fram via Göteborgs universitetsbiblioteks sökfunktioner.

För att finna lämpliga teorier till uppsatsen initierades arbetet med att studera liknande artiklar och uppsatser på ämnet, för att få en bild över vilka teorier som tidigare använts och som därmed kan anses vara aktuella och vedertagna. Då vi fått en övergripande bild av vilka teorier som kunde vara aktuella och vi hade några författare som skrivit om dessa innan, söktes artiklar fram på ämnet. Vi använde oss av bibliotekets databaser för att komma fram till relevanta tidskrifter och vidare till relevanta artiklar. Hur det slutliga valet av teorier gick till är tydligare beskrivet i avsnittet ovan om teoretisk utgångspunkt. Information om valet presenterades där då de hör samman med bakgrunden och utgångspunkten för teorierna.

3.3 Insamling och bearbetning av empiri

Då syftet med undersökningen är att studera förändringar i Ericssons årsredovisningar har valet av empiri fallit sig naturligt. Empirin, i form av årsredovisningar, har inhämtats från ett webbaserat arkiv som finns tillgängligt via Ericssons hemsida vid Centrum för Näringslivshistoria,

³⁵ Telefonaktiebolaget LM Ericsson, *Årsredovisning 1975*.

³⁶ Centrum för Näringslivshistoria, <<http://www.ericssonhistory.com>>.

³⁷ Meurling & Jeans, sid. 389.

³⁸ Ericsson, *Årsredovisning 2009*.

www.ericssonhistory.com. Den valda tidsperioden som studeras innefattar 109 år, årsredovisningarna från år 1901 till och med 2009. Dock finns årsredovisningen för 1982 inte med då den inte är tillgänglig i det arkivet. För att få en första överblick genomförde vi, på var sitt håll, en övergripande förstudie av samtliga årsredovisningar. Detta för att inte påverka varandra vid genomgången, utan istället få så många olika intryck som möjligt.

Gällande huvudstudien har en textanalys använts för att samla in och bearbeta empirin. Det finns olika typer av textanalys men den som vi anser passar den här studiens syfte bäst är den inriktning som kallas för innehållsanalys. Med innehållsanalys avses oftast att räkna förekomsten av ord, teman etc. i texter, vilket innebär att innehållsanalysen är kvantitativ så länge den syftar till att räkna eller mäta något. Innehållsanalys innebär i vissa fall textanalys utan att räkna eller mäta något, vilket då är en kvalitativ innehållsanalys. En innehållsanalys kan innehålla både ett mätningmoment och ett tolkningsmoment, och beroende på exempelvis hur komplicerade tolkningsmomenten är blir den mer eller mindre kvalitativ och kvantitativ.³⁹ Då forskning inom sjukvården ibland använder sig av en kombinerad kvalitativ och kvantitativ innehållsanalys, har vi läst och inspirerats av ett antal artiklar med tanke på deras innehållsanalys och metod. De anger bland annat fördelarna de ser med en kombinerad kvalitativ och kvantitativ innehållsanalys, såsom att de fått en mer fördjupad förståelse än om de enbart gjort en av dem⁴⁰. Innehållsanalysen är lämplig för att göra jämförelser av förekomsten av vissa element i texter över tid⁴¹. Då vi vill räkna förekomsten och omfattningen av vissa ämnen och se hur de förändrats över tiden, tror vi att metoden lämpar sig väl för vår studie.

Det fortsatta arbetet med årsredovisningarna har sedan utgått från det valda syftet samt de frågeställningar som formulerats. Beskrivningen av hur empirin samlats in och bearbetats samt vilka antaganden som gjorts kommer därför att vara uppdelad utifrån de tre frågeställningarna.

3.3.1 Årsredovisningarnas omfattning

För att kunna svara på hur årsredovisningarnas omfattning utvecklats genomfördes en kvantitativ innehållsanalys där antalet sidor hos årsredovisningarna räknades. Metodvalet föll sig naturligt då syftet med den här delen av frågeställningen är att på ett övergripande sätt beskriva den kvantitativa förändringen av årsredovisningarnas omfattning. Vi har i studien valt att använda måttet sidantal för att beskriva hur Ericssons årsredovisningar ökat i omfattning under den valda tidsperioden. Andra enheter diskuterades, bland annat ord och vikt, men valet föll på sidantal. Detta då vi tror att det måttet är det mått som flest läsare av studien kan relatera till och som därmed bäst beskriver förändringen i omfattning. Efter val av mått fortskred arbete med att antalet sidor i årsredovisningarna fördes in i ett excel-dokument. Detta för att få en överblick och för att kunna möjliggöra användandet av diagram i presentationen av studieresultatet. Det totala sidantalet användes, inklusive eventuella blanka sidor och liknande, då vi i den här delen av studien är ute efter

³⁹ G Bergström & K Boréus, *Textens mening och makt. Metodbok i samhällskunskaplig text- och diskursanalys.*, Studentlitteratur, 2005, sid. 43-44.

⁴⁰ AK Karlsson, E Lidell & M Johansson, 'Depressed mood over time after open heart surgery impacts patient well-being: A combined study', *European Journal of Cardiovascular Nursing*, nr. 7, 2007., M Lydell, C Hildingh, J Månsson, B Marklund & B Grahn, 'Thoughts and feelings of future working life as a predictor of return to work: a combined qualitative and quantitative study of sick-listed persons with musculoskeletal disorders', *Disability and Rehabilitation*, 2010. och AS Forslund, D Lundblad & S Söderberg, 'Sudden cardiac death among people with diabetes: preventing measures documented in their medical records', *Journal of Clinical Nursing*, nr. 19, 2010.

⁴¹ Bergström & Boréus, sid. 18.

den totala omfattningen, något som inte är beroende av om sidorna fyllts med text/bilder eller om de lämnats blanka.

3.3.2 De frivilliga upplysningarna

För att kunna svara på hur de frivilliga upplysningarna utvecklats har vi valt att genomföra både en kvantitativ och en kvalitativ innehållsanalys. Även gällande de frivilliga upplysningarna är ett syfte att se till den kvantitativa förändringen gällande dess omfattning och därav har en kvantitativ innehållsanalys valts. Då syftet även är att försöka se vad förändringen beror på anser vi att även en kvalitativ innehållsanalys, där vi på ett övergripligt sätt urskiljer vad förändringen innehållsmässigt innebär, är att föredra framför enbart en kvantitativ innehållsanalys. På så sätt får vi en bättre och tydligare bild av utvecklingen än om vi enbart använt en av metoderna.

Den kvantitativa delen gick ut på att kartlägga antalet sidor med frivilliga upplysningar i årsredovisningarna. Avsikten med det är att kunna se utvecklingen av de frivilliga upplysningarnas omfattning över tiden och på så sätt kunna relatera den till bland annat det totala sidantalet samt tidigare forskning på området. För att kunna räkna antalet sidor med frivilliga upplysningar var de frivilliga upplysningarna tvungna att definieras. Detta för att samtliga årsredovisningar skulle bedömas på samma sätt och på så sätt ge en konsekvent undersökning. Efter diskussioner kom vi fram till att definiera de frivilliga upplysningarna som;

Allt i årsredovisningarna förutom finansiell information i form av balansräkning, resultaträkning, kassaflödesanalys och noter. Även förvaltningsberättelsen och revisionsberättelsen har undantagits.

Definitionen innebär att även exempelvis framsidor, blanka sidor, sidor med bilder och så vidare tagits med i de frivilliga upplysningarna, och det kan givetvis ifrågasättas om detta kan anses vara "upplysningar". Vårt mål med den här delen av uppsatsen är dock att visa på hur det totala antalet sidor med frivilliga upplysningar i årsredovisningarna förändrats och vi har därför gjort bedömningen att även framsidor, bildsidor med mera är av intresse. Ett alternativ hade varit att ta reda på vilka regler gällande årsredovisningarna som fanns vid varje undersökningsår och därmed göra en enskild bedömning om vad som var frivilliga upplysningar för varje år. På grund av att tiden till studien varit begränsad hade det senare alternativet inneburit att färre år kunnat jämföras och att en större tid hade behövt läggas på att undersöka de gällande regelverken vid undersökningstidpunkterna, information som inte finns med som ett direkt syfte i undersökningen. Vi är medvetna om att vår förenklade definition kan innebära eventuella "fel" när det gäller vad som verkligen är frivilliga upplysningar i årsredovisningarna, men då tiden som nämnt är begränsad, och då det intressanta med uppsatsen är dess långa tidsperspektiv, anser vi att de eventuella nackdelarna med en förenklad definition vägs upp av det intressanta med en långtidsstudie som denna. När definitionen bestämts fortskred arbetet med att antalet sidor frivilliga upplysningar räknades. Precis som för den totala omfattningen fördes siffrorna in i ett excel-dokument för möjliggörandet av jämförelser och presentation av studieresultatet, i diagram eller liknande.

Den kvalitativa delen av undersökningen gällande de frivilliga upplysningarna har bestått i att vi i samband med den kvantitativa studien skrivit ner de huvudämnen som förekommit i de frivilliga upplysningarna för varje undersökningsår. På så vis kunde vi på ett övergripande sätt se vad utvecklingen bestått i. Huvudämnena har identifierats utifrån de förekommande rubrikerna. Under

åren har rubrikerna i vissa fall skiftat trots att innehållet varit av samma slag. I dessa fall har vi inte behandlat den nya rubriken som ett nytt ämne utan sett det som en fortsättning på det tidigare förekomna ämnet.

3.3.3 Sociala och utvecklande personalengagemang

För att undersöka utvecklingen av de sociala och utvecklande personalengagemangen som finns i Ericssons årsredovisningar, både gällande mängd och innehåll, har vi även här valt att använda oss av både en kvalitativ och en kvantitativ innehållsanalys som metodform. Eftersom vi ville se omfattningen av det sociala och utvecklande personalengagemanget och jämföra skillnader under tidsperioden behövde vi mäta detta, därav den kvantitativa delen. Dessutom önskade vi att analysera det sociala och utvecklande personalengagemanget med en fördjupad förståelse, vilket innebar komplicerade tolkningar som gjorde att innehållsanalysen kom att luta mer mot den kvalitativa sidan. Tillsammans ger båda dessa inriktningar oss mer kunskap än om vi hade använt enbart en av metoderna.

Inför studien gällande de sociala och utvecklande personalengagemangen ställdes vi initialt inför val- och definitionsproblematik. Efter diskussioner kring hur detta skulle konkretiseras har vi bestämt oss för att definiera sociala och utvecklande personalengagemang enligt nedan:

Satsningar som företaget gör på personalen, utöver den ersättning de erhåller för utfört arbete, för att positivt påverka personalen både i yrkesrollen och privat.

Det är viktigt att poängtera att det endast är det sociala och utvecklande personalengagemanget som kommuniceras i årsredovisningarna som vi kan fånga upp. För att få en fördjupad förståelse för de olika delarna i det sociala och utvecklande personalengagemanget kommer det nedan att redogöras för de olika ämnen som vi klassificerat in engagemanget i, något vi tror kan ge en ytterligare förklaring till definitionen.

Då vi i vår förstudie, där en övergripande genomgång av årsredovisningarna genomfördes, såg att information gällande sociala och utvecklande personalengagemang fanns utspridd i hela årsredovisningen, har vi valt att ta med all text i årsredovisningarna med undantag för revisionsberättelsen och de finansiella rapporterna: balansräkning, resultaträkning, kassaflödesanalys och noter. Detta för att fånga de totala sociala och utvecklande personalengagemangen som kommunicerats i årsredovisningarna under studiens tidsperiod på ett så bra och fullständigt sätt som möjligt.

Frågan om hur mätningen skulle gå till och val av kodningsenhet uppkom gällande de sociala och utvecklande personalengagemangen. Flera olika alternativ diskuterades både gällande *vad* som skulle mätas samt vilken *måttenhet* som skulle användas. Diskussionen handlade om ifall vi skulle räkna förekomsten av specifika ord (exempelvis utbildning) eller om vi skulle använda oss av ämnen. Valet föll på ämnen då vi anser att det var svårare att fånga det som vi ville ta reda på bara genom enstaka ord ryckta ur sitt sammanhang. Tar man exempelvis ordet utbildning kan det ordet användas i flera sammanhang gällande både intern utbildning av personal och extern utbildning av kunder. Det är alltså inte säkert att sammanhanget innebär ett positivt socialt och utvecklande personalengagemang, vilket är det vi önskat fånga med utgångspunkt i vårt syfte. När vi valt att använda oss av ämnen uppkom frågan kring vilken måttenhet som skulle användas. Antal ord, antal

meningar, antal stycken och antal sidor, som behandlar respektive ämne, var de enheter som vi valde mellan. Vi ville ha en enhet som inte var mer detaljerad än nödvändigt men som ändå relativt noggrant visar på både förekomst och förändring över tiden. Valet föll på antalet meningar då vi anser att antalet meningar är en enhet som inte påverkas lika mycket av förändringarna som sker genom åren av exempelvis textstorlek, layout osv. Vi ansåg även att stycken och sidor var för grova mått, då de olika ämnena gällande de sociala och utvecklande personalengagemangen i stort sett aldrig täcker ett så stort område i årsredovisningarna. Att antalet ord inte valdes var för att vi inte ansåg att det fanns något att vinna på att räkna ord istället för meningar. Både meningar och ord uppfyller kraven på att visa på förekomst och förändring över tid och den ökade tidsåtgången det, enligt vår uppfattning, skulle innebära att räkna ord kan därför inte motiveras.

När ovan val var genomförda startade arbetet med att ta fram ett kodschema där det detaljerat återges vilka ämnen det är som ska användas i innehållsanalysen, detta finns redovisat nedan. Valet av ämnen föregicks av en genomgång där årsredovisningen för vart tionde år under den undersökta tidsperioden gick igenom. Resultatet av genomgången blev en klassificering av de sociala och utvecklande personalengagemangen som presenteras i Ericssons årsredovisningar under den valda tidsperioden. För att ämnena inte skulle flyta in i varandra, med misstolkningar som följd, slogs närliggande ämnen samman.

Klassificeringen av Ericssons sociala och utvecklande personalengagemang:

- *Bostäder – Bostäder för personalen. Exempelvis fastigheter ägda av företaget där personal bor.*
- *Donationer, stipendier och gratifikationer – Olika ersättningar eller gåvor. Exempelvis hedrande på grund av lång tjänst.*
- *Sociala skyddsnet – Stöd utöver lön och andra ersättningar ämnade hjälpa utsatta anställda och deras familjer. Exempelvis ekonomiskt stöd till efterlevande till avlidna anställda.*
- *Utbildning – Utbildning av personal. Exempelvis intern utbildning för att höja kompetensen.*
- *Uttryck av tacksamhet och värdegrund – Personalen omtalas i positiv bemärkelse och som viktig. Exempelvis uttryck som att framgång är tack vare personalen eller hedrande av bortgången anställd med namn.*
- *Sociala aktiviteter – Olika sociala evenemang. Exempelvis idrottsaktiviteter på egen idrottsplats.*
- *Hälsa – Personalens hälsa och arbetsmiljö. Exempelvis vård av tuberkulossjuka på eget sanatorium, eller vikten av att nyanställda blir väl mottagna.*

Det praktiska empiriarbetet startade sedan med en kvalitativ innehållsanalys där årsredovisningarna gick igenom och de valda ämnena i kodschemat identifierades. Parallellt genomfördes även den kvantitativa delen av innehållsanalysen, då antalet meningar inom ämnet räknades när ämnena identifierades. Tanken var alltså att årsredovisningarna skulle läsas igenom och att antalet meningar som behandlar de valda ämnena ska räknas och sammanställas. Insamlingsarbetet av empirin genomfördes av oss båda, och de räknade meningarna fördes in i ett excel-dokument under respektive ämne och år, vilka sammanfördes sedan till jämförande diagram. Valet av antalet årsredovisningar som granskades gjordes med bakgrund i den förväntade tidsåtgången, då det varit

en av våra begränsningar. Valet föll på vart femte år, då vi tror att ett femårsintervall lyckas fånga de förändringar som sker över tiden utan att missa för mycket, samtidigt som tidsåtgången blev rimlig.

3.4 Metodkritik

Då källorna i det undersökta materialet består av årsredovisningar som finns tillgängliga via webben, finns det i uppsatsen ingen direkt källkritik. Däremot finns det delar av metoden och bearbetningen av empirin som läsaren bör vara uppmärksam på när denne läser uppsatsen och dessa kommer att diskuteras nedan.

3.4.1 Definitioner

Vi har tidigare under metodavsnittet fört resonemang kring de definitioner som valts och som varit nödvändiga för att kunna samla in och bearbeta empirin. Vi är medvetna om dess brister och anser det vara av stor vikt att även läsaren av uppsatsen är medveten om dessa. En brist som inte nämnts ovan är att definitionerna kan skilja sig åt mellan vår uppsats och den tidigare forskning som vi refererar till i empirin och analysen. Det här kan innebära att jämförelserna inte alltid blir korrekta.

3.4.2 Problematiken med en lång tidsperiod

Det ska också framföras att trots vår strävan att så långt det är möjligt, med hänsyn tagen till tidsåtgången, undvika påverkan på vårt resultat från sådant som inte är det vi vill mäta, förekommer detta säkerligen i viss utsträckning. När vi flertalet gånger läst igenom årsredovisningarna, som ligger till grund för vår studie, blir det tydligt vilken lång tidsperiod vi granskar. Utöver möjligheten till spännande jämförelser innebär detta förstas att mycket i årsredovisningarna förändras genom åren 1901 till 2009. Exempelvis förändras språkbruket flertalet gånger och detta får effekter på exempelvis hur långa meningar som används. Då vi mäter omfattningen av det sociala och utvecklande personalengagemanget i antal meningar, har detta till viss del påverkat vårt resultat. Vår bedömning är dock att det endast fått en liten påverkan på resultatet. Samma typ av påverkan kan ha uppkommit gällande frivilliga upplysningar. Detta då de olika delarna av årsredovisningarna byter namn och plats under tidsperioden, något som vi tror kan ha ökat risken för felbedömningar i samband med insamlingen av empirin.

3.4.3 Val av mått och ämnen

Vi har, som beskrivits ovan, valt att använda oss av sidantal vid kartläggningen av omfattningen både gällande den totala årsredovisningen samt de frivilliga upplysningarna, medan vi valt att använda oss av ämnen gällande de sociala och utvecklande personalengagemangen. Det har tidigare även beskrivits att vi haft en diskussion angående i fall andra enheter varit lämpligare. Vi ansåg att sidantal respektive ämnen var mest lämpligt i enlighet med ovan förda diskussioner. Det här kan vara något som inte alla håller med om och vi anser det vara viktigt att påpeka detta för läsaren.

3.4.4 Bedömningsproblematik

Som beskrivits ovan finns en del bedömningsproblematik i och med de valda definitionerna. Det här avsnittet kommer dock att behandla den bedömningsproblematik som uppkommit i samband med den innehållsanalys som genomförts vid insamlingen av empirin rörande sociala och utvecklande personalengagemang.

Gällande innehållsanalysen finns delar i metoden som innehåller svagheter och som läsaren av studien bör vara medveten om. För det första kan valen av ämne innebära att vi i studien går miste om sådant som kan anses vara sociala och utvecklande personalengagemang men som faller utanför de valda ämnena. Det är viktigt att vara medveten om att det är en kvalitativ studie vi gör, och att det är vi som hela tiden gör bedömningar, exempelvis gällande vad som hör till någon av kategorierna, något som alltid kan ses som en svaghet.

Vid arbetet med en innehållsanalys ska det alltid finnas en strävan mot att få så enkla bedömningar som möjligt i samband med räkningen av ord, ämnen eller liknande i texten. Vi har valt att använda oss av ämnen i vår innehållsanalys, något som innebär mer personliga bedömningar än vad det innebär att ha ord som enhet. För att motverka att alltför mycket personliga bedömningar förekommer i den insamlade empirin har vi båda granskat fyra av årsredovisningarna, det vill säga vi har båda räknat meningar och därefter jämfört våra resultat. Dessutom har vi vid osäkerhet gällande specifika bedömningar i de övriga årsredovisningarna som granskats, gått igenom och tillsammans diskuterat vad vi tycker är en riktig bedömning.

3.4.5 Den mänskliga faktorn

Studien har inneburit att vi i många fall fört in siffror med grund i det vi sett i årsredovisningarna. Här finns en uppenbar möjlighet till att den mänskliga faktorn kan ha inneburit att fel siffror/information lästs av och/eller skrivits in, ett faktum som givetvis minskar säkerheten något. I och med de stickprov som genomförts i samband med insamlingen av empirin har även detta indirekt kontrollerats. I och med detta anser vi att risken för att fel siffror skrivits in, eller att andra liknande fel uppkommit, har minskats.

4. Empiri och analys

I kapitlet kommer resultaten av de genomförda studierna att presenteras. Resultaten kommer sedan att jämföras och analyseras utifrån den referensram som tidigare presenterats och som inkluderar både teorier och tidigare forskning. Empirin och analysen kommer att delas upp på så sätt att utvecklingen rörande den totala omfattningen och de frivilliga upplysningarna behandlas först, för att sedan följas av de sociala och utvecklande personalengagemangen. Detta då vi anser att den här typen av upplägg ger det tydligaste och mest pedagogiska resultatet.

4.1 Utvecklingen av årsredovisningarna och jämförelse med tidigare forskning

4.1.1 Den totala omfattningen

Inte helt förvånande kan vi i studiens resultat se en kraftig ökning av den totala omfattningen hos Ericssons årsredovisningar under tidsperioden, se diagram 1. Tydligt är dock att den starkaste utvecklingen skett från början av 2000-talet och framåt. Mellan år 2002 och 2007, som är undersökningens toppnotering, har det totala sidantalet ökat med 88 sidor, vilket motsvarar en procentuell ökning på dryga 95 %. Intressant är dock att vi under de två sista undersökningsåren registrerat ett minskat sidantal hos Ericssons årsredovisningar. Vi anser det vara för tidigt för att säga om det är en ny trend eller en tillfällig nedgång, men då samma typ av avvikelse från den uppåtgående kurvan har registrerats bland de frivilliga upplysningarna anser vi detta vara intressant att följa upp i framtiden.

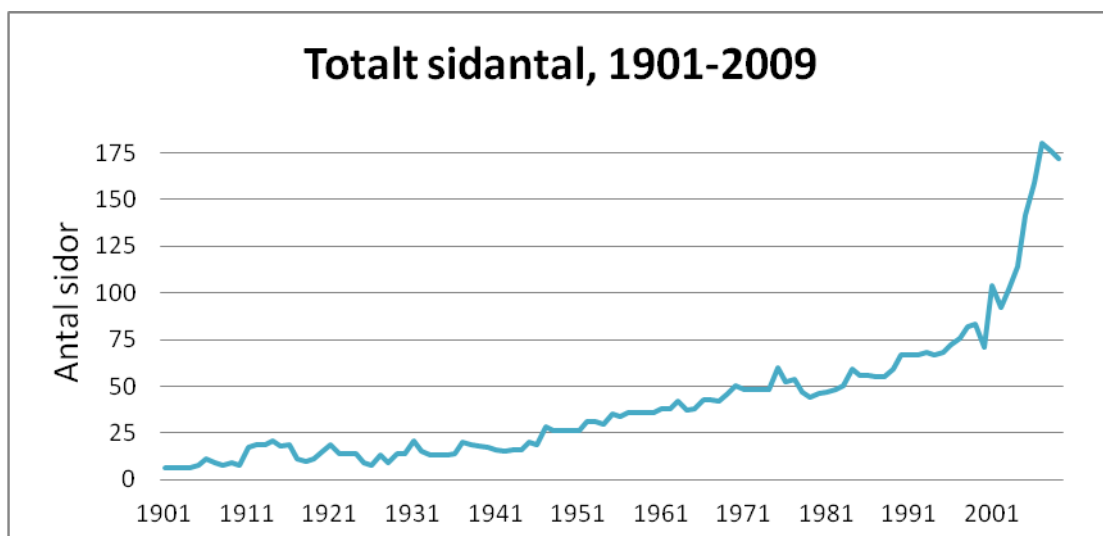

Diagram 1

Ser vi dock åter på helheten kan vi se att utvecklingen fram till slutet av 40-talet är mycket ojämn och att sidantalet där ligger mellan 6 och dryga 20 sidor. Vår subjektiva känsla som vi fått under studien är att den utveckling som sker under de först 50 undersökningsåren framför allt beror på hur mycket som skett under det gångna året samt hur företaget växer under perioden. När vi däremot går in på 50-talet visar studiens resultat att årsredovisningarna efter det stabilt börjar öka i omfattning. Under perioden som sträcker sig från omkring 50-talet fram till den mer branta utvecklingen under de senaste tio åren, kan vi i studiens resultat se en ökning av sidantalen från 26 sidor år 1950 till 104 sidor år 2001, vilket är en ökning på hela 300 %. Se diagram 2 nedan.

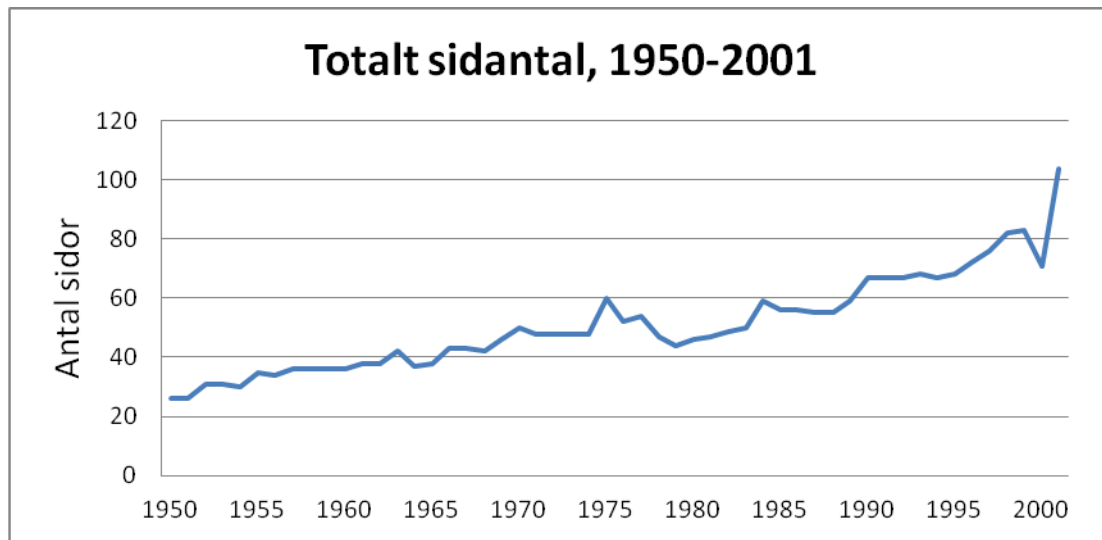

Diagram 2

Studiens resultat som visar på en kraftig ökning av de totala sidantalen stämmer väl överens med både den gängse uppfattningen i frågan, men även med den tidigare presenterade forskningen från både Lee (1994) och Beattie et al. (2008). Beattie et al. visade i sin studie att en tredubbling hade skett av årsredovisningarnas totala sidantal under den undersökta perioden 1965-2005. Vid framräkning av samma siffra gällande Ericssons årsredovisningar, visar resultatet i vår studie på en ökning på dryga 270 %, det vill säga nästan en tredubbling. Då studien av Beattie et al. bygger på årsredovisningar från brittiska noterade bolag, kan vi här se att vår fallstudie av Ericsson visar på att det inte verkar finnas några tydliga nationella skillnader mellan Sverige och Storbritannien. För att kunna vara säker på detta krävs det dock att en mer omfattande studie med flera svenska bolag genomförs.

4.1.2 De frivilliga upplysningarna

4.1.2.1 Omfattningen

Gällande utvecklingen av de frivilliga upplysningarnas omfattning i årsredovisningarna kan vi i studiens resultat se att de i det stora hela följer ett liknande mönster som utvecklingen av den totala omfattningen. Kollar vi noggrannare kan vi i enlighet med diagram 3 nedan dock urskilja fem perioder i utvecklingen av de frivilliga upplysningarna som presenteras i Ericssons årsredovisningar under undersökningsperioden.

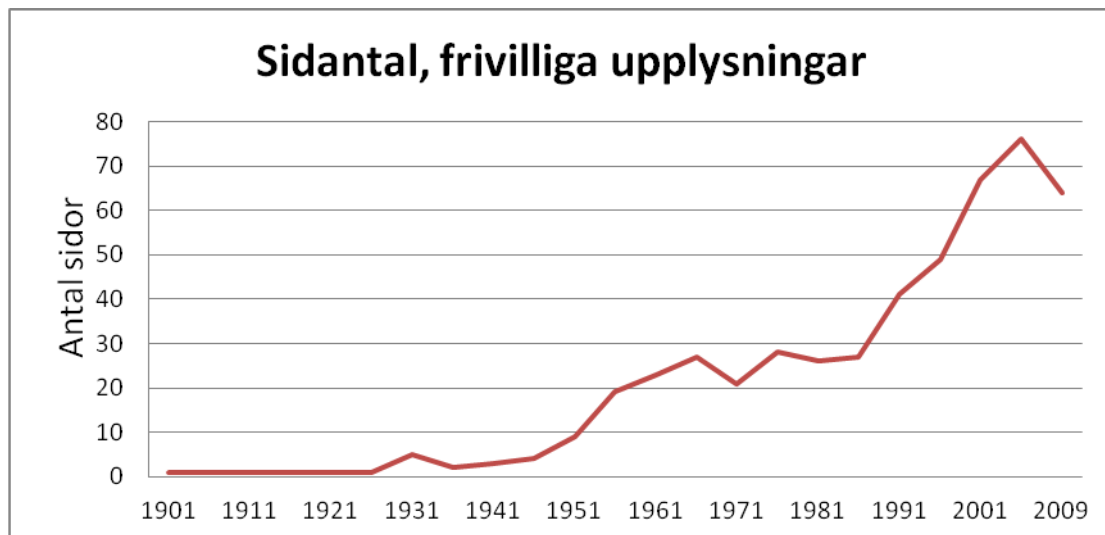

Diagram 3

De frivilliga upplysningarna är i stort sett obefintliga fram till slutet av 40-talet då ökningen tar fart. Det här kan ses som den första perioden, och precis som för den totala omfattningen är det efter den här perioden som ökningen tar fart.

Den andra utvecklingsperioden kan urskiljas mellan slutet av 40-talet och slutet av 60-talet. Mellan åren 1946 och 1966 ökade de frivilliga upplysningarna från 4 till 27 sidor, en ökning med hela 575 %.

Den tredje perioden i utvecklingen är en period som kan beskrivas som en plåtå i utvecklingen. Under perioden 1966–1986 håller sig sidantalet med frivilliga upplysningar mellan 26 och 28 sidor, med ett undantag för år 1971 då sidantalet sjunker till 21 sidor.

Den kraftigaste uppgången, som till viss del kan jämföras med den uppgång som skett gällande den totala omfattningen av årsredovisningarna, börjar för de frivilliga upplysningarna något tidigare än för den totala omfattningen. Den här perioden kan ses som den fjärde perioden gällande de frivilliga upplysningarnas utveckling. Som diagram 3 visar kan vi se ett tydligt trendbrott 1986 då antalet sidor med frivilliga upplysningar åter stiger efter att ha befunnit sig på en plåtå. Mellan år 1986 och 2006 har antalet sidor med frivilliga upplysningar ökat med 49 sidor, från 27 sidor år 1986 till 76 sidor 2006. Den beskrivna ökningen motsvarar en ökning på dryga 180 %. Topppnotering för omfattningen av de frivilliga upplysningarna nås, utifrån de år som vi studerat, år 2006 med 76 sidor.

Som nämndes i avsnittet om den totala omfattningen kan vi i den femte och sista perioden, rörande de frivilliga upplysningarnas utveckling, se en avvikelse från den uppåtgående trenden i den fjärde utvecklingsperioden. Mellan år 2006 och år 2009 registrerades en nedgång i antalet sidor med frivilliga upplysningar från 76 till 64 sidor, en nedgång motsvarande närmare 16 %. Det är även här intressant att spekulera i om det rör sig om ett tillfälligt eller permanent trendbrott.

Även Gray et al. visade på en ökning av de frivilliga upplysningarna i årsredovisningarna under deras undersökningsperiod, och precis som för årsredovisningarnas totala omfattning kan studiens resultat anses följa den gängse uppfattningen om att årsredovisningar i stort, men även gällande att de frivilliga upplysningarna, ökat kraftigt under vår undersökningsperiod. Gray et al. beskriver även i sin studie att det fram till mitten av 80-talet var relativt lite frivilliga upplysningar i årsredovisningar och även här kan paralleller dras till det resultat vi ser i vår studie. Som presenterats ovan finns ett

trendbrott rörande omfattningen av de frivilliga upplysningarna i Ericssons historia i mitten av 80-talet, och den kraftigaste ökningen av de frivilliga upplysningarna kommer därefter. Vi har i vår studie även sett en ökning under en tidigare tidsperiod, men då denna inte undersökts i studien genomförd av Gray et al. kan vi inte se om överensstämmande iakttagelser skett även under den perioden.

Beattie et al. visar i sin studie att de frivilliga upplysningarna under den studerade perioden, 1965-2005, ökade kontinuerligt under tiden. Även i vår studie kan vi se en ökning över tiden. Intressant är dock att Ericsson haft en utveckling fram till mitten av 60-talet, den tidpunkt då studien av Beattie et al. startat, men att de sedan har ett relativt konstant sidantal med frivilliga upplysningar fram till mitten av 80-talet då ökningen börjar igen. Studien genomförd av Beattie et al. undersöker, som tidigare nämnt, utveckling hos noterade brittiska bolag. Vi anser att det är intressant att fundera på om det, till skillnad från vad som tidigare i kapitlet diskuterats angående skillnaden mellan svenskt och brittiskt, kan vara så att Ericsson ligger något efter Storbritannien vad gäller utvecklingen eller om det är så att de haft en snabbare utveckling under den tidigare tidsperioden för att sedan avstanna under den kommande perioden.

Intressant är också att se att resultatet inte visar på något direkt samband med Deegan och Unermans beskrivning om att sociala upplysningar blir vanligare först i mitten på 90-talet. Deras beskrivning handlar om sociala upplysningar, och det är därför troligt att en del av förklaringen till ett bristande samband ligger i en definitionsmässig skillnad. Dock trodde vi att det skulle vara möjligt att se en tydligare ökning i Ericssons årsredovisningar någon gång under mitten av 90-talet. En möjlig förklaring skulle kunna vara att Ericsson varit ett av de större bolagen som "initierat" den här förändringen. Detta är dock en spekulering och inget som vi kan dra någon slutsats kring.

4.1.2.2 Innehållet

Under den första utvecklingsperioden gällande de frivilliga upplysningarna, 1901 till mitten av 40-talet, består de frivilliga upplysningarna i Ericssons årsredovisningar främst av framsidor och eventuella "mellansidor" där exempelvis bolaget som tryckt årsredovisningen presenteras.

Under den andra perioden, slutet av 40-talet fram till mitten av 60-talet, sker som nämnt ovan en kraftig ökning av antalet sidor med frivilliga upplysningar i Ericssons årsredovisningar. Under periodens början introduceras bilder i årsredovisningarna och det går även att se att användandet av diagram i presentationer av "kortfakta" förekommer. "Kortfakta" förekommer även i tabellform med exempelvis nyckeltal och information angående fakturering och liknande både för moderbolaget och för koncernen. Även jämförelser av resultat och liknande under ett längre antal år kommer under perioden in i årsredovisningarna. I årsredovisningen för år 1956 introduceras för första gången en berättande årsöversikt där Ericsson tar upp information från året som gått rörande bland annat koncernen, marknad/försäljning, fakturering, personal, produkter, forskning och utveckling samt viss information rörande planer inför framtiden. Upplägget på årsöversikten varierar sedan något under perioden, men det rör sig hela tiden om en berättande del där Ericsson presenterar det arbete som genomförts men som det inte finns direkta krav på att upplysa om i noter eller liknande. Det kan även nämnas att vi i 1961 års årsredovisning finner det första VD-brevet i Ericssons årsredovisningar. Inslaget är dock inte ännu en fast del av årsredovisningarnas innehåll då det inte förekommer något VD-brev under de sista åren av den nu beskrivna perioden. Sammanfattningsvis kan det sägas att utvecklingen av Ericssons årsredovisningar, under perioden sent 40-tal fram till mitten av 60-talet,

beror på en ny och mer omfattande layout med bilder, diagram etc. samt att en berättande del i form av en årsöversikt introduceras.

Under den kommande perioden från mitten av 60-talet till mitten av 80-talet, tidigare benämnd som platån, sker ingen direkt utveckling av innehållet. Delarna som utvecklades och introducerades under den utvecklingsperioden som beskrivits ovan finns kvar men utvecklas inte ytterligare på något mer omfattande sätt. Under perioden, närmare bestämt 1981, återkommer dock VD-brevet. Det här är något som fortsätter resten av den totala undersökningsperioden och det kan därför sägas att VD-brevet från och med början av 80-talet blev en fast del i Ericssons årsredovisningar.

Den fjärde utvecklingsperioden som börjar i mitten/slutet av 80-talet och som rör sig fram till år 2006 innebär, som beskrivits ovan, en brant ökning av antalet sidor med frivilliga upplysningar i Ericssons årsredovisningar. Under början av perioden, fram till 2000-talet, sker ingen större utveckling av ämnen/innehållet förutom att ett avsnitt om värderingar gällande och arbetet med miljöfrågor tas med. Utvecklingen under början av perioden sker då främst genom en ökning av omfattning av de ämnen/det innehåll som sedan tidigare funnits med i årsredovisningarna. Under 2000-talet kan vi, som nämnt ovan se en brantare utveckling både när det gäller årsredovisningarnas totala samt de frivilliga upplysningarnas omfattning, och vi kan här även se en utveckling gällande innehållet. Under den här perioden börjar Ericssons årsredovisningar att få det utseende som vi är vana med idag, exempelvis känns layouten väldigt ny och fräsch med mycket färgsprakande och berättande bilder och så vidare. Ericsson är inte längre lika konkreta när det gäller vad som presenteras i form av frivilliga upplysningar, utan det handlar mycket om visioner, värderingar och så vidare, något som bidragit till en ökad mängd frivilliga upplysningar utan att någon direkt ny och konkret information presenteras. Exempelvis fungerar rubrikerna inte längre bara som en presentation av det kommande innehållet, utan de för ofta även med sig ett positivt budskap. Nyckeltal och annan "kortfakta" presenteras i 1981 års årsredovisning som "Ericssonkoncernen – ekonomisk översikt" medan liknande information i 2006 års årsredovisning har rubriken "FINANCIAL HIGHLIGHTS". Det går i Ericssons årsredovisningar att se ett fortsatt fokus på information kring produkter, något som tidigare funnits med i det som kallats årsöversikt eller motsvarande. Även andra delar som tidigare funnits med i årsöversikten är kvar, men hur det presenteras och i vilken omfattning de förekommer är helt förändrat.

Under den sista perioden, från 2006 till 2009, då vi sett en nedgång i antalet sidor med frivilliga upplysningar i Ericssons årsredovisningar, kan vi inte se någon förändring av innehållet ämnesmässigt, utan bara gällande omfattningen.

4.2 Möjliga motiv till årsredovisningarnas utveckling

4.2.1 Den totala omfattningen

Genom att jämföra resultatet för den totala omfattningen av Ericssons årsredovisningar med resultaten för de frivilliga upplysningarna, kan vi se att den totala ökningen beror på en ökning både gällande de frivilliga upplysningarna men även de uppgifter som i enlighet med vår definition anses vara obligatoriska. Detta då ökningen av de frivilliga upplysningarna inte motsvarar den ökning som skett av årsredovisningarna i sin helhet. De obligatoriska delarna av årsredovisningen har tidigare inte behandlats i uppsatsen och vi kommer därför inte göra någon analys av den ökningen. Motiven

till ökningen och svaret på frågan varför denna ökning skett kommer enbart att diskuteras utifrån motiven till ökningen i de frivilliga upplysningarna.

4.2.2 De frivilliga upplysningarna

Utvecklingen av Ericssons årsredovisningar har, som beskrivits ovan, främst skett i två steg när det gäller de frivilliga upplysningarna. Dels perioden som sträcker sig från slutet av 40-talet fram till mitten av 60-talet och dels den perioden som sträcker sig från mitten av 80-talet fram till 2006.

Den första perioden av utveckling bestod främst i layout-förändringar samt införandet av en årsöversikt där information kring bolaget, dess produkter och så vidare beskrevs. Utan att ha undersökt det noggrant har layout-förändringen antagligen sin bakgrund i nya möjligheter inom just detta område. Gällande införandet av en årsöversikt tror vi att intressentteorin och resultat som framkommit i tidigare forskning kring informationsasymmetri av exempelvis ovan refererade Cheng et al. kan ha spelat in. Som presenterats i bakgrunden har Ericsson sedan länge haft aktieägare som varit intresserade av deras årsredovisningar och det är därför möjligt att just aktieägarna varit en av Ericssons starkaste intressenter. Som beskrivits i referensramen anpassar sig företagen enligt intressentteorin efter deras intressenter och i första hand efter den/de intressenter som är starkast, och det därför troligt att Ericsson påverkats av bland annat sina aktieägare. Vår uppfattning är att intressenterna under perioden kan ha haft ett behov av ökad information om Ericsson i takt med att bolaget växte och att Ericsson därför, i enlighet med intressentteorin, valde att lyssna på sina intressenter och införa ett berättande avsnitt i årsredovisningarna i form av en årsöversikt för att tillgodose intressenternas behov. Avsnittet med årsöversikten innebär att Ericsson ökar sin transparens genom att på ett mer omfattande och tydligare sätt beskriva verksamheten än vad som framkommer av förvaltningsberättelsen, och på så sätt försöka tillgodogöra kraven från de nuvarande och eventuellt blivande aktieägarna. Den ökade transparensen bidrar då även till minskade kapitalkostnader för Ericsson då informationsasymmetrin minskar och därmed även investerarnas informationsrisk. Det här är något vi tror är viktigt för Ericsson under perioden då även deras verksamhet och produkter utvecklas mycket och de är därför antagligen beroende av kapital för att fortsätta denna. Som tidigare beskrivet anser även Åkesson att det finns ett ökat informationsbehov hos ägarna då övervakningsbehovet, enligt Åkesson, är större hos stora och multinationella företag. Den typen av frivilliga upplysningar som kan liknas vid CSR-redovisning under den här perioden och som skulle kunna grunda sig i sökande efter legitimitet, är framför allt upplysningar rörande personalfrågor. Mer om den här frågan kommer att diskuteras i avsnittet nedan rörande de sociala och utvecklande personalengagemangen.

De frivilliga upplysningarna har, som visats ovan, förändrats över tiden och vi tror att den totala utvecklingen, men framför allt den utvecklingen som skett under den senaste 20-årsperioden, är något som delvis kan förklaras av en förändrad syn på vad som kan anses legitimt i samhället. Det sociala kontraktet som visar på vad samhället inklusive Ericssons intressenter anser vara legitimt, när det gäller Ericssons handlande, verkar ha förändrats under den undersökta tidsperioden. Det går, enligt vår bedömning, att se hur Ericsson väljer att ta med mer eller mindre av ett visst ämne utifrån vad som ur en samhällelig syn kan anses vara viktigt just då. Exempelvis förekommer frivilliga upplysningar angående Ericssons engagemang i sociala aktiviteter för sina anställda under mitten av 1900-talet, då det här antagligen var något som värdesattes mer under den perioden. Däremot redovisar inte Ericsson något direkt miljöavsnitt i sina årsredovisningar förrän i mitten av 90-talet, ett tecken som enligt legitimitetsteorin innebär att det sociala kontraktet antagligen förändrats och att

samhället numera ställde sådana krav på Ericsson. I dagsläget är vi mer medvetna än någonsin om miljöpåverkan och liknande, och det är därför rimligt att anta att det sociala kontraktet mellan samhället och Ericsson fortsatt att förändrats på så sätt att vi nu ställer ytterligare krav på Ericsson och andra företag med deras storlek när det gäller ansvar kring miljö och liknande sociala frågor.

Vi har tidigare beskrivit hur vi upplevt att Ericsson blivit allt mindre konkreta i sina årsredovisningar när det gäller de frivilliga upplysningarna trots att omfattningen av dem ökat. Våra tankar kring detta grundar sig i det som Deegan skriver om att företag kan skapa en positiv atmosfär och budskap i årsredovisningen, för att framstå som bättre än vad de egentligen kanske är. Vi menar med det här inte att Ericsson dolt något kriminellt eller liknande, men vi tror att de använder sig av positiva värdeord, beskrivningar av värdegrunder och så vidare just för att skapa en positiv anda omkring företaget för att den eventuellt negativa informationen i årsredovisningen inte ska kunna ta samma plats. Vi ser också en koppling till det resonemang som Jonäll för angående varför VD-brev finns och varför de följer de mönster som de gör. Här förmedlas den goda bilden av företaget som företagsledningen vill att läsaren ska få, och vi anser att det inte är helt orimligt att detta till viss del går att argumentera för även gällande stora delar av de frivilliga upplysningarna. De frivilliga upplysningarna skapas av företaget själv och blir på så vis en del av den bild som företaget kommunicerar. I den bilden ingår ett av företaget gjort urval av exempelvis handlingar, värderingar och så vidare. Precis som VD-brevet påverkar förtroendet för företaget, anser vi att de frivilliga upplysningarna har möjlighet att göra detta och kan på så vis knytas till det förtroende som allmänheten ger till företaget. Inte bara VD-brevet används för att förklara de siffror som de finansiella rapporterna visar, utan även andra delar av de frivilliga upplysningarna. Utöver detta ger de frivilliga upplysningarna mycket information som intressenterna vill ha. Det som är viktigt att tänka på är att de frivilliga upplysningarna är företagets konstruktion och att de självfallet innehåller deras värderingar. Till sist tror vi att det är troligt att det precis som när det gäller VD-breven finns strategier för att behålla allmänhetens legitimitet gällande de frivilliga upplysningarna.

Efter att ha läst igenom Ericssons årsredovisningar flera gånger har vi tagit del av en hel del händelser som inträffat genom åren. När vi sammanställt diagrammen, exempelvis över utvecklingen av frivilliga upplysningar, har vi inte kunnat undvika att reflektera över hur utvecklingen sett ut i samband med vissa händelser. Utan att göra någon fullständig jämförelse kommer vi diskutera några möjliga anledningar till utvecklingen av frivilliga upplysningar under början av 2000-talet. Som diskuterats tidigare ökar de frivilliga upplysningarna kraftigt från 1996 till 2001 och från 2001 till 2006. En stor händelse under dessa år var att under 2000 började ett mycket kraftigt prisfall på Ericssonaktien som pågick fram till 2003. Vi tror att eftersom detta säkerligen fått stora effekter på investerarnas förtroende är det troligt att Ericsson gjort stora ansträngningar i sin kommunikation för att behålla förtroendet. Sådana allvarliga förändringar för Ericsson tror vi kan ha haft en inverkan på de frivilliga upplysningarna. Samma resonemang, som egentligen är delar av den underliggande anledningen till börsrasen, går att föra gällande den tuffa situation som uppstod för Ericsson under 2001 med kostnadsbesparingar, de mycket stora uppsägningarna och behovet av en emission i slutet av 2002. Dessa stora och negativa händelser tror vi har haft inverkan på de frivilliga upplysningarna både beträffande innehållet och beträffande omfattningen under dessa år. Ytterligare en typ av händelse som vi diskuterat om det kan ha haft en påverkan på de frivilliga upplysningarna, är bytet av VD. Under de ovanstående nämnda åren byter Ericsson VD tre gånger: 1998 (Sven-Christer Nilsson), 1999 (Kurt Hellström) och 2003 (Carl-Henric Svanberg). Trots att vi inte gjort någon närmare analys av detta tycker vi det är troligt att dessa personer har olika preferenser gällande det de vill

kommunicera och de med sitt stora inflytande kan ha påverkat de frivilliga upplysningarna. Det är lätt att föreställa sig att en nyutträd VD vill visa på sin kompetens, styrka och ingjuta förtroende.

4.3 Presentation av det sociala och utvecklande personalengagemangets utveckling och jämförelse med tidigare forskning

4.3.1 Total utveckling av det sociala och utvecklande personalengagemang

Studiens resultat gällande innehållet av socialt och utvecklande personalengagemang i Ericssons årsredovisningar presenteras i diagram 4. Antalet meningar som behandlar det sociala och utvecklande personalengagemang totalt sett, visar inte alls den tydliga trend som den totala omfattningen och de frivilliga upplysningarna visar, som presenterats tidigare. Socialt och utvecklande personalengagemang har funnits med i årsredovisningarna tidigt, vår första notering är 1906. Med några få års undantag (1901, 1921, 1931, 1936 och 1986) har vi gjort några noteringar varje år. 1951 görs en toppnotering på 20 meningar som följs av en minskning de tre efterföljande noteringarna, för att sedan 1971 göra en ny toppnotering på 38 meningar, som följs av tre minskande noteringar ner till nollnoteringen 1986. De senaste tre noteringarna (2001, 2006 och 2009) har det legat mellan 15-18 meningar.

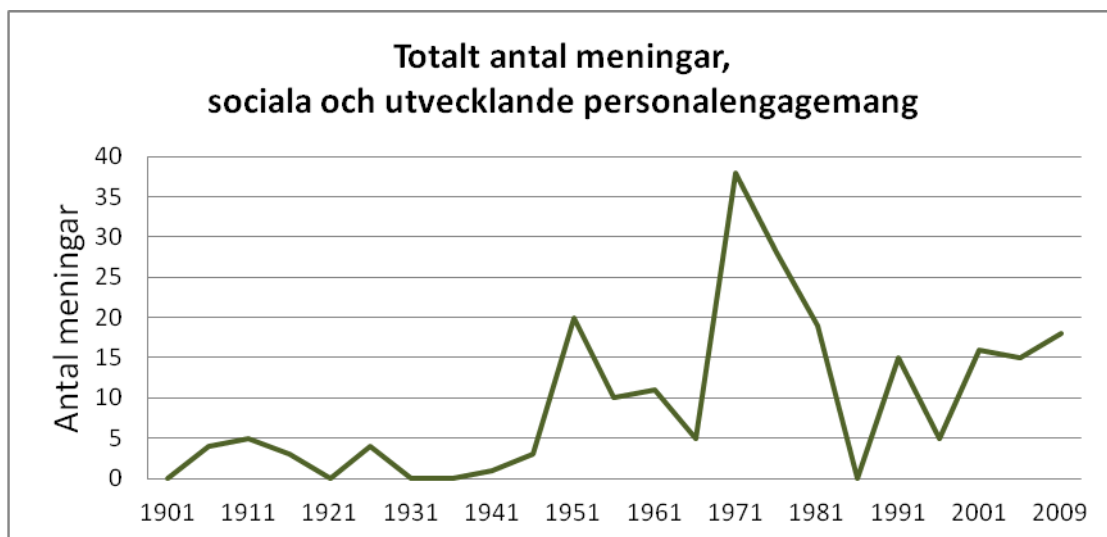

Diagram 4

4.3.2 Ämnesindelad utveckling av det sociala och utvecklande personalengagemanget

Engagemanget i personalens hälsa, se diagram 5, är tidigt omnämnt i årsredovisningarna 1906-1916. Dessutom finns höga noteringar mellan 1971-1976 på 8 respektive 10 meningar. Det finns också en notering 2006 på 5 meningar. Utöver detta är det mycket nollnoteringar, exempelvis under den långa perioden från 1921 till 1966. Även 1986 till 2001 samt 2009 är det nollnoteringar.

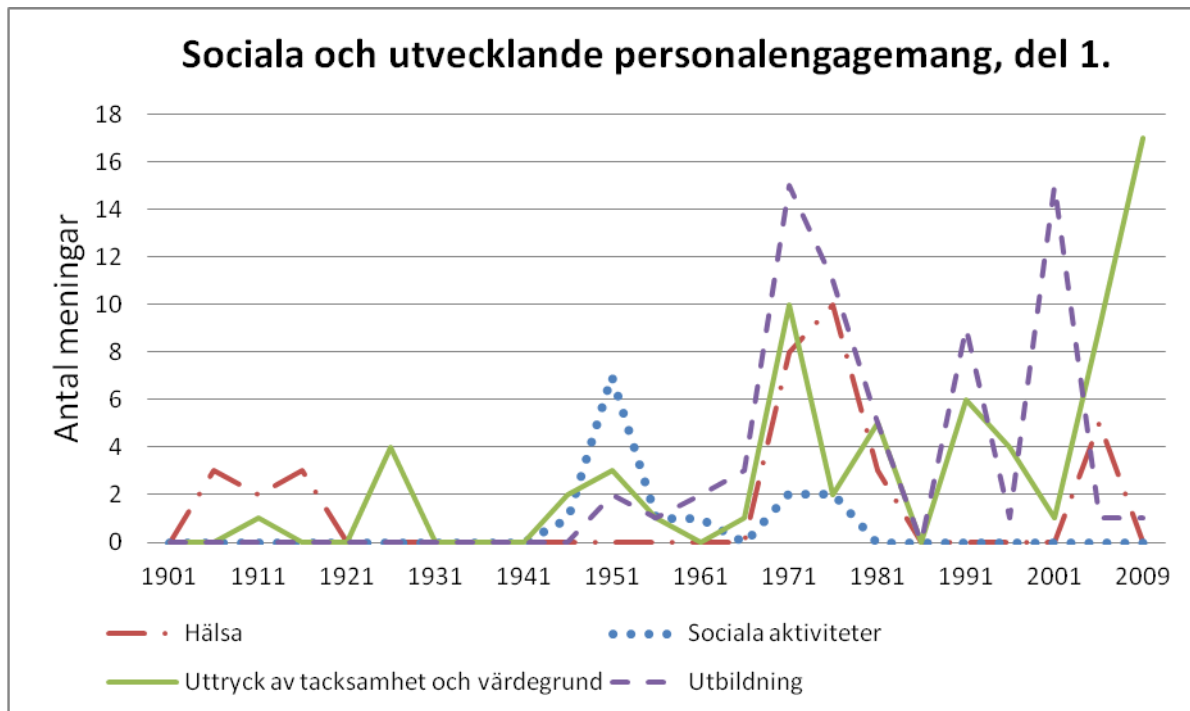

Diagram 5

När det gäller omnämmandet av sociala aktiviteter, se diagram 5 ovan, återfinns de till största del i mitten av den undersökta tidsperioden med nollnoteringar fram till 1946, samt 1966 och från 1981 fram till 2009. Under perioden 1946 till 1976 återfinns alla våra noteringar med en toppnotering på 7 meningar 1951.

Den tacksamhet och värdegrund gentemot personalen som återges i årsredovisningarna under tidsperioden visar ett oregelbundet mönster med en tendens att öka. Första noteringen är tidigt, 1911, men har dock några nollnoteringar. Höga noteringar återfinns 1971, 2006 och 2009. Se diagram 5.

Engagemanget i personalens utbildning, se diagram 5, är omnämnt först 1951 och framåt, med undantag av nollnoteringen 1986. År 1971 och 1976 görs toppnoteringar på 15 respektive 11 meningar. Likadant är utbildning omnämnt med 9 meningar 1991 och 15 meningar 2001. De två senaste noteringarna är på endast 1 mening.

Meningar gällande socialt skyddsnät hittas första gången 1911 och finns sedan till och från fram till 1981. Se diagram 6 på kommande sida. Oftast finns endast en mening, med två undantag, 1951 då vi registrerat 3 meningar och 1981 då 2 meningar registrerats. Lite längre nollperioder återfinns 1916 till 1936 samt 1986 till 2009.

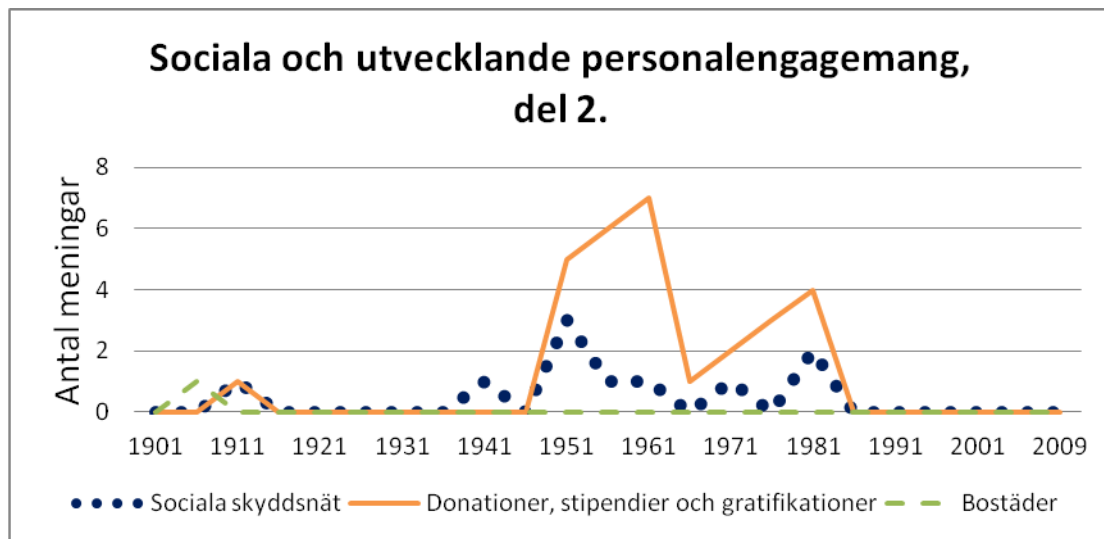

Diagram 6

När det gäller donationer, stipendier och gratifikationer finns första noteringen 1911, se diagram 6. Mellan 1951 och 1961 noterades de högsta noteringarna på 5, 6 och 7 meningar. Även mellan 1971 och 1981 gjordes noteringar på 2, 3 och 4 meningar. Från 1916 till 1946 samt från 1986 till 2009 finns inga noteringar.

Bostäder för anställda anges endast en gång 1906 med en mening, se diagram 6.

Enligt studien av Gray et al. som granskade åren 1979-1991 ökar de frivilliga upplysningarna under undersökningsperioden och de visar även på att det som de klassificerat som övriga personalfrågor varit relativt omfattade under hela tidsperioden. Att jämföra studien av Gray et al. med den studie som vi genomfört är inte helt optimalt, då definitionerna i undersökningarna skiljer sig åt. Vi anser ändå att det går att dra vissa paralleller mellan det som de i sin studie kallar för övriga personalfrågor och det som vi studerat rörande sociala och utvecklande personalengagemang. Vi har i vår studie höga noteringar för de sociala och utvecklande personalengagemangen 1976, 1981 och 1991 men en nollnotering 1986, om man enbart ser till den perioden som studien av Gray et al. undersöker. Gray et al. menar att övriga personalfrågor inte visar på ett lika tydligt mönster som de andra ämnena inom frivilliga upplysningar, något som alltså stämmer överens med våra resultat. Vidare säger man sig även sett tacksamhetsuttryck till personalen under hela perioden, vilket stämmer för vår studie med undantag av nollnoteringen 1986.

Olsson anser att den mer transparenta HR-informationen inte är något som man kan se i praktiken. Tittar vi i vår studie på 90-talet ser vi att det i vilket fall som helst inte sker någon ökning, utan snarare görs en betydligt lägre notering 1996 jämfört med 1991 och 2001.

I studien som gjorts av Abeysekera var kategorierna "relationer med anställda", "träning och utveckling" och "anställdas välfärd" vanligt förekommande och av dem var "relationer till anställda" vanligast förekommande. Att döma av deras definition av "relationer till anställda" verkar den kategorin stämma bäst överens med både vår kategori som heter "uttryck av tacksamhet och

värdegrund” och ”donationer, stipendier och gratifikationer”. Dessa två kategorier utgör tillsammans 43 % av alla våra noteringar under hela tidsperioden, vilket gör detta område väldigt viktigt även i vår studie. Vidare har vi jämfört kategorin som heter ”träning och utveckling” från Abeysekera med vår kategori ”utbildning” och funnit att denna kategori är tredje mest förekommande i ovanstående studie och att den utgör en 30-procentig andel av våra noteringar för hela tidsperioden och på det viset en frekvent förekommande del även i vår studie. Kategorin ”anställdas välfärd” i Abeysekera är mer osäkert vad den är jämförbar med i vår studie, men vår tolkning är att den är jämförbar med ”sociala aktiviteter”, ”sociala skyddsnät” och ”bostäder”. Dessa tre utgör 11 % av våra totala noteringar för hela tidsperioden och stämmer alltså in i storleksordning med ovanstående studie.

Abeysekera har i sin studie sju ämnen och av dessa förekommer tre i vår studie. Vid en jämförelse mellan definitionerna i Abeysekeras studie och vår studie ser vi att några av våra ämnen kan slås ihop för att bättre stämma överrens vid en jämförelse. Finns det vad vi kan förstå ingen motsvarighet till det ämne som vi kallat ”hälsa” i Abeysekeras studie. Sammanfattningsvis kan vi se att årsredovisningarna i vår studie har liknande inbördes relation storleksmässigt som studien av Abeysekera. En jämförelse av förekomstens inbördes storleksordning visas i tabell 1.

Jämförelse förekomst av ämne			
Abeysekera (2008)		Vår studie	
Ämne	Plats	Ämne	Plats
Relationer till anställda	1 av 7	Uttryck av värdegrund samt donationer, stipendier och gratifikationer	1 av 4
Träning och utveckling	3 av 7	Utbildning	2 av 4
Anställdas välfärd	4 av 7	Sociala aktiviteter, sociala skyddsnät och bostäder	4 av 4

Tabell 1

4.4 Möjliga motiv till utvecklingen av det sociala och utvecklande personalengagemanget

Som beskrivits ovan finns det inget direkt mönster i hur de sociala och utvecklande personalengagemangen redovisats i Ericssons årsredovisningar. Det går därför inte att på ett mer detaljerat sätt analysera utvecklingen, utan analysen kommer därför att fokusera på varför Ericsson över huvudtaget valt att under vissa år redovisa sociala och utvecklande personalengagemang i sina årsredovisningar. Det är vår uppfattning att motiven till varför Ericsson väljer att redovisa sociala och utvecklande personalengagemang i sina årsredovisningar, till stora delar är detsamma som för de frivilliga upplysningarna.

Precis som antytts ovan har Ericsson alltid varit beroende av en mängd olika intressenter, allt ifrån offentliga sektorns (i länder över hela världen) vilja att använda Ericssons produkter och statens godkännande av byggnationer av fabriker, till investerarens och bankers vilja att bidra med kapital. Det finns många fler exempel där Ericsson, för att fortsätta med sin extraordinära expansion och försäljning, varit tvungna att tillgodose olika intressenter. Många gånger i årsredovisningarna berättas om hur kapitalkrävande vissa delar av verksamheten är och att detta hindrar Ericsson. Enligt

intressentteorin har Ericsson varit tvunget att få godkännande från företagets intressenter för att nå framgång. Hur mycket inverkan de fått är beroende av deras styrka. I många länder är infrastruktur och exempelvis investeringar i telefontät ett beslut som tas av staten. Detta gör att staten, i respektive land, blir en mycket stark intressent eftersom de kan innebära mycket stor försäljning eller ingen alls. Att en god relation med staten kan vara ett motiv till att redovisa personalengagemang, i form av utbildning, är något som framkommer i studien genomförd av Abeysekera. Det är inte helt otroligt att det även varit ett motiv för Ericsson. Vidare kan sägas att eftersom Ericsson är representerat i hela världen har det varit nödvändigt för dem att ha respektive lands stöd. Enligt intressentteorin kan det sociala och utvecklande personalengagemanget som Ericsson kommunicerar i sina årsredovisningar ses som ett sätt för Ericsson att ha en dialog med exempelvis staten om hur de behandlar sin personal. Enligt Jamali har det även tillkommit nya intressenter som Ericsson måste ta hänsyn till utöver de traditionella intressenterna, exempelvis krav från det lokala samhället.

Alla ämnen som vi klassificerat in i det sociala och utvecklande personalengagemanget är positivt laddade och handlar om personalen, och precis som för de frivilliga upplysningarna kan ett motiv bakom redovisandet vara en strävan efter legitimitet. Trots att delar av personalen säkerligen läser årsredovisningarna är de inte de huvudsakliga läsarna. Det här leder till att det som kommuniceras om personalen inte bara är avsett för personalen utan för att påverka hur Ericsson uppfattas av andra intressenter i företagets närhet. Stöd för att strävan efter legitimitet skulle vara ett motiv för Ericsson när det gäller redovisningen av sociala och utvecklande personalengagemang, är studien av Abeysekera. I studiens resultat framkommer det att motivet bakom att denna typ av information redovisades i de undersökta årsredovisningarna var att företagen ville uppfattas som ansvarstagande medborgare för att få support från staten och samhället, med andra ord en strävan efter legitimitet. Studien visade även att orsakerna till att företagen valt att redovisa information rörande relationerna till de anställda, bland annat var att öka motivationen hos de anställda som sjunkit på grund av nedskärningar i personalen. Dessutom ansåg företagen att ett ytterligare motiv till att kommunicera den här informationen var att förbättra relationerna med kapitalmarknaden och skapa en förtroendeingivande kultur. Det här är något som även Etminan et al. finner stöd för i sin undersökning där resultatet visar på att motiv till att redovisa information kring personalfrågor i årsredovisningen kan vara en strävan mot ökad transparens, legitimitet och en önskan om att "visa ett bra ansikte utåt". Flera av dessa delar återfinns i de anledningar Jonäll sett till varför VD-brev ser ut som de gör. Här nämns exempelvis att VD-breven visar på indikationer om ansvar som företaget och ledningen tar samt att företaget redogör för sina handlingar, vilket stämmer väl överens med ovanstående strävan om att uppfattas som ansvarstagande medborgare, strävan efter legitimitet och förtroende.

Att mängden sociala och utvecklande personalengagemang skiftat relativt kraftigt över undersökningsperioden, är en utveckling vi haft svårt att finna något motiv eller anledning till. Men då vi ändå tror oss kunna dra slutsatsen att en viktig anledning till de sociala och utvecklande personalengagemangen ändå redovisats är en strävan efter legitimitet, har vi funderat på om det kan vara så att det sociala kontraktet som man talar om i samband med legitimitet förändrats under perioden. Att det är så att de sociala och utvecklande personalengagemangen varit viktigare och haft en större plats i det sociala kontraktet under perioder där vi kan se toppnoteringar, än vad de varit övriga perioder. Det här är dock enbart en fundering från vår sida, men då mönstret för utvecklingen är så pass ojämn som den är anser vi att ingen direkt slutsats kan dras ur resonemanget.

Den enda kategorin av sociala och utvecklande personalengagemang som vi kan se en ökande trendkurva för under de sista undersökningsåren, är kategorin "uttryck av tacksamhet och värdegrund". Här anser vi oss vara relativt säkra på att det är en utveckling som grundar sig i den utveckling vi kan se rörande de frivilliga upplysningarna och den ökade andelen information kring visioner, värdegrunder och positiva budskap. Förutom de uttryckta tacken som redovisas i kategorin återfinns här den mindre konkreta information som i enlighet med vad som skrivits om Ericssons frivilliga upplysningar ökat den senaste tiden. Precis som vi redovisade ovan tror vi att denna utveckling beror på ytterligare strävan efter legitimitet och att det är ett sätt för Ericsson att skapa en positiv anda omkring företaget, så att de eventuellt negativa delarna i årsredovisningen inte får samma utrymme hos läsaren. Det går i detta sammanhang att göra en intressant jämförelse med det som Jonäll skriver om angående VD-brev och dess budskap om det goda företaget. Denna avhandling har tittat på VD-brev under 2005-2007 och har sett att företagen har strategier för att förbättra sin ställning, ge en positiv bild och förbättra allmänhetens förtroende för företaget.

5. Slutsats och förslag till fortsatt forskning

Kapitlet kommer i sitt första avsnitt att presentera de slutsatser som studien medfört. Avslutningsvis kommer vi att ge förslag på fortsatt forskning inom ämnet.

5.1 Diskuterande och sammanfattande slutsats

5.1.1 Den totala omfattningen

Den totala omfattningen för Ericssons årsredovisningar har alltså ökat kraftigt under den undersökta perioden. Ett resultat som stämmer överens med tidigare forskning, vår egen uppfattning och även, så som vi uppfattat det, den gängse uppfattningen. Det är både en ökning av de obligatoriska och de frivilliga upplysningarna som bidragit till ökningen. Vi anser det dock vara mycket intressant att det sker en toppnotering 2007 för att sedan visa på lägre noteringar under åren 2008 och 2009. Det är enligt vår uppfattning för tidigt att yttra sig om ifall det är ett trendbrott eller ej och vi har heller inte kunnat dra några direkta slutsatser omkring möjliga orsaker till nedgången. En tanke vi har är dock att det skulle kunna ha något att göra med den finanskris vi precis gått/går igenom. Som tidigare nämnts har vi kunnat se en avvikelse i trenden vid krisen i början av 2000-talet, och vi anser det möjligt att en kris som denna skulle kunna förväntas påverka på ett liknande sätt.

5.1.2 De frivilliga upplysningarna

Utvecklingen hos de frivilliga upplysningarna som lämnats i Ericssons årsredovisningar under undersökningsperioden följer samma trend som årsredovisningarnas totala omfattning på det stora hela. Utvecklingen kan dock delas in i fem perioder. Den första sträcker sig fram till slutet av 40-talet och under perioden redovisar Ericsson i stort sett inga frivilliga upplysningar. Den andra perioden, från slutet av 40-talet fram till slutet av 60-talet, kan vi dock se att de frivilliga upplysningarna börjar öka och att ökningen dels beror på förändrade möjligheter till presentation med hjälp av bilder och liknande men att ökningen framför allt utgörs av införandet av något som Ericsson kallar för en årsöversikt. Årsöversikten är en berättande del som beskriver hur företaget arbetat under året, vilka tankar man har inför framtiden och så vidare och vi tror att införande av denna beror på ett ökat informationsbehov hos Ericssons intressenter och däribland framför allt aktieägarna. Förklaringen härrör från intressentteorin och vi är av uppfattningen att Ericsson under den här perioden antagligen varit i behov av att sänka sina kapitalkostnader, något som man då kan ha gjort genom att öka transparensen med hjälp av mer information i sina årsredovisningar. Under den tredje perioden så sker, som nämnt ovan, ingen direkt utveckling men Ericsson försätter dock att redovisa sina frivilliga upplysningar på samma sätt som under den andra perioden. Det här skulle kunna vara ett tecken på att det tidigare antagna informationsbehovet hos Ericssons intressenter och framför allt aktieägare har bestått även under denna tidsperiod. Den fjärde perioden, mitten av 80-talet till mitten av 2000-talet, innebär alltså ytterligare en utvecklingsperiod rörande de frivilliga upplysningarnas omfattning men även deras innehåll. Ökningen under periodens första 10-15 år beror framför allt på en ökning av det tidigare redan existerande innehållet. En nyhet är dock att ett avsnitt kring miljöfrågor och Ericssons arbete med och värderingar kring detta kommuniceras. Här har vi kunnat se likheter med tidigare forskning av Gray et al. från 1995 som även de sett en ökning från mitten av 80-talet och framåt. Från år 2000 och framåt ser vi en utveckling för Ericssons årsredovisningar mot hur vi är vana att se årsredovisningar idag. Exempelvis så ändras layouten och blir mer avancerad men vad vi anser vara mest intressant är att vi här kan se att Ericsson blir allt

mindre konkreta i sin kommunikation. De kommunicerar inte längre enbart fakta om vad som har/ska genomföras och så vidare utan de frivilliga upplysningarna består mycket av visioner, värderingar och liknande. Frågan blir givetvis varför vi kan se en sådan förändring som vi gör i den fjärde perioden. Vi har studerat Ericssons årsredovisningar under en lång period och vi tror att vi framför allt under den fjärde perioden kan se ett skifte i vad som anses vara legitimt och vad Ericssons intressenter förväntar sig av dem. Det här kan tydligast exemplifieras med införandet av ett kapitel rörande miljö i deras årsredovisningar. Ericsson har genom införandet av det stycket anpassat sig till det sociala kontraktet som förändrats på så sätt att miljöfrågor blivit allt viktigare. Vi anser det dock vara svårare att finna en förklaring till varför Ericsson blir allt mindre konkreta i sina årsredovisningar under det senaste årtiondet. Vi tror att förklaringen delvis kan ligga i nya möjligheter när det gäller layout och liknande men att förklaringen även kan ligga i det som Jonäll kommer fram till i sin studie från 2009 angående den goda bilden av företaget. En tanke som vi har är att Ericsson genom att förmedla värderingar, visioner och liknande försöker att ge en god bild av sig själva för att skapa förtroende och legitimitet.

Ytterligare en intressant iakttagelse rörande de frivilliga upplysningarna är det eventuella trendbrott vi kan se i slutet av undersökningsperioden. Iakttagelsen finns, som nämnt ovan, även gällande den totala omfattningen och även här går det givetvis att spekulera kring i fall det är ett trendbrott som kommer att fortsätta, eller om det är en tillfällighet på grund av exempelvis finanskrisen eller liknande.

5.1.3 De sociala och utvecklande personalengagemangen

Utvecklingen av det sociala och utvecklande personalengagemanget har inte någon tydlig trend i jämförelse med den totala omfattningen och de frivilliga upplysningarna. Vi hittar socialt och utvecklande personalengagemang tidigt i årsredovisningarna och med några års undantag är det några noteringar varje år. Toppnoteringen på 38 meningar görs 1971 och de senaste tre noteringarna ligger mellan 15 och 18 meningar. Utvecklingen för de olika ämnen som vi studerat varierar kraftigt. Hälsa är tidigt omnämnt och har högst noteringar 1971-1976. Sociala aktiviteter är mest noterat i mitten av tidsperioden och har högst antal noteringar 1951. Tacksamhet och värdegrund är oregelbunden men tenderar att öka. Utbildning nämns först 1951 och är mest omnämnt 1971 och 2001. Socialt skyddsnät finns med i årsredovisningarna mellan 1911 och 1981. Donationer, stipendier och gratifikationer är mest omnämnt 1961 och är inte alls omnämnt efter 1981. Bostäder omnämns endast 1906.

En jämförelse med studien gjord av Abeysekera visar att vi har samma inbördes relation storleksmässigt mellan de ämnen som denna studie och vår studie studerat. Mest omnämnt i årsredovisningarna är det som vi i vår studie kallar uttryck av tacksamhet och värdegrund samt donationer, stipendier och gratifikationer. Näst mest omnämnt är utbildning och på tredje plats är det som vi kallar sociala aktiviteter, sociala skyddsnät och bostäder.

Varför Ericsson valt att redovisa sociala och utvecklande personalengagemang tror vi, som diskuterats ovan, kan knytas och till stora delar förklaras av intressent- och legitimitetsteorin. Ericsson har, enligt vår uppfattning, varit beroende av en mängd intressenter men framför allt deras investerare/aktieägare samt staten i respektive land de varit verksamma i. Statens styrka när det gäller beslut angående investeringar i telefonnät är ett exempel på ett möjligt motiv till att Ericsson velat ha en god relation med staten och redovisat exempelvis personalengagemang.

Alla ämnen inom vår klassificering av socialt och utvecklande personalengagemang är positivt laddade och ett motiv till redovisning och kommunikation av dem kan vara strävan efter legitimitet, något som vi även finner stöd till i tidigare forskning av Abeysekera och Etminan. Även Jonälls forskning från 2009 kan anses ge stöd åt detta då även redovisningen av sociala och utvecklande personalengagemang kan anses vara ett sätt att skapa en god bild av företaget som i sin tur ska ge en förtroendegivande och legitim bild av företaget hos deras intressenter.

5.2 Förslag till fortsatt forskning

Under arbetets gång har flera möjliga, mer eller mindre bra, idéer rörande förslag till fortsatt forskning dykt upp men av dem har vi här valt att presentera tre.

Det första förslaget handlar om att göra en liknande fallstudie på ett annat bolag. Vi anser att det skulle vara mycket intressant att se om de resultat som vi fått i vår studie skulle stämma överens med ett annat företag under en så här pass lång tidsperiod. Förslagsvis anser vi det skulle vara extra intressant om man väljer ett företag som på något sätt kan jämföras med Ericsson gällande bransch, ursprung, storlek eller liknande.

Det andra förslaget rör det eventuella trendbrott vi sett en tendens till både gällande Ericssons årsredovisningars totala omfattning samt de frivilliga upplysningarnas omfattning. För att undersöka detta kan Ericssons årsredovisningar studeras under kommande år för att se om det rör sig om en tillfällig nedgång i omfattningen eller ett trendbrott samtidigt som författarna försöker finna en förklaring till nedgången/trendbrottet. Ett alternativ skulle även vara att undersöka flera bolag och se om nedgången finns hos flera eller om det är något som är specifikt för Ericsson och deras årsredovisningar.

Det tredje förslaget tar upp de obligatoriska upplysningarna som inte behandlats i vår uppsats. I det underlag vi använt för vår uppsats, Ericssons årsredovisningar under 109 år, finns förstås ett mycket bra underlag för att göra studier även på de obligatoriska upplysningarnas utveckling. Detta för att få en samlad bild av vad som påverkat årsredovisningarnas utveckling.

6. Källförteckning

Abeyssekera I, 'Motivations behind human capital disclosure in annual reports', *Accounting Forum*, vol. 32, 2008, sid. 16-29.

Barlett S & MJ Jones, 'Annual reporting disclosures 1970-90: an exemplification', *Accounting, Business and Financial History*, vol. 7, nr. 1, 1997, sid. 61-80.

Beattie V, A Dhanani & MJ Jones, 'Investigating presentational change in U.K. annual reports - A longitudinal perspective', *Journal of Business Communication*, vol. 45, nr. 2, 2008, sid. 181-222.

Bergström G & K Boréus, *Textens mening och makt. Metodbok i samhällskunskaplig text- och diskursanalys.*, Studentlitteratur, 2005.

Centrum för Näringslivshistoria, *The history of Ericsson*, hämtad 10 november 2010, <<http://www.ericssonhistory.com>>.

Cheng CSA, D Collins & HH Huang, 'Shareholder rights, financial disclosure and the cost of equity capital', *Review of Quantitative Finance and Accounting*, vol. 27, nr. 2, 2006, sid. 175-204.

Deegan C, 'Introduction, The legitimising effect of social and environmental disclosures – a theoretical foundation', *Accounting, Auditing and Accountability*, vol. 15, nr. 3, 2002, sid. 282-311.

Deegan C & J Unerman, *Financial Accounting Theory: european edition*, Mc Graw Hill Education, 2006.

Ericsson, *Ericsson Årsredovisning 1901-2009*, 1901-2009.

Etminan S, L Gladzki & H Siwe, *Motiv bakom frivilliga personalupplysningar i årsredovisningen – en studie av svenskrelaterade företag i tillverkningsindustrin*, Magisteruppsats Handelshögskolan vid Göteborgs universitet, 2004.

Forslund AS, D Lundblad & S Söderberg, 'Sudden cardiac death among people with diabetes: preventing measures documented in their medical records', *Journal of Clinical Nursing*, nr. 19, 2010.

Gray R, R Kouhy & S Lavers, 'Corporate social and environmental reporting, A review of the literature and a longitudinal study of UK disclosure', *Accounting, Auditing and Accountability*, vol. 8, nr. 2, 1995, sid. 47-77.

Holme IM & BK Solvang, *Forskningsmetodik, Om kvalitativa och kvantitativa metoder*, Studentlitteratur, 1997.

Jacobsen DI, *Vad, hur och varför? Om metodval i företagsekonomi och andra samhällsvetenskapliga ämnen*, Studentlitteratur, 2002.

Jamali D, 'A Stakeholder Approach to Corporate Social Responsibility: A Fresh Perspective into Theory and Practice', *Journal of Business Ethics*, nr. 82, 2008, sid. 213-231.

Jonäll K, *VD:n har ordet: Bilden av det Goda Företaget – text och siffror i VD-brev*, Diss. Handelshögskolan vid Göteborgs universitet, 2009.

Karlsson AK, E Lidell & M Johansson, 'Depressed mood over time after open heart surgery impacts patient well-being: A combined study', *European Journal of Cardiovascular Nursing*, nr. 7, 2007, sid. 277-283.

Lee T, 'The changing form of the corporate annual report', *The Accounting Historians Journal*, vol. 21, nr. 1, 1994, sid. 215-232.

Lydell M, C Hildingh, J Månsson, B Marklund & B Grahn, 'Thoughts and feelings of future working life as a predictor of return to work: a combined qualitative and quantitative study of sick-listed persons with musculoskeletal disorders', *Disability and Rehabilitation*, 2010, sid. 1-10.

Maitland A, 'A Responsible balancing act' *Financial Times*, 1 juni 2005.

McKinstry S, 'Designing the annual reports of Burton PLC from 1930 to 1994', *Accounting, organizations and society*, vol. 21, nr. 1, 1996, sid. 89-111.

Meek GK, CB Roberts & SJ Gray, 'Factors influencing voluntary annual report disclosures by US, UK, and continental European multinational corporations', *Journal of International Business Studies*, third quarter 1995, sid. 555-572.

Meurling J & R Jeans, *Ericssonkrönikan : 125 år av telekommunikation*, Informationsförlaget, 2000.

Olsson B, 'Annual Reporting Practices: Information about Human Resources in Corporate Annual Reports in Major Swedish Companies', *Journal of Human Resource Costing and Accounting*, vol. 6, nr. 1, 2001, sid. 39-52.

Pwc, *Summering av hållbarhetsredovisning 2008, 2009*, hämtad 24 november 2010, <http://www.pwc.com/sv_SE/se/hallbar-utveckling/assets/summering_undersokning_av_hallbhetsred_2008.pdf>.

Smith NC, 'Corporate Social Responsibility: Whether or How?', *California Management Review*, vol. 45, nr. 4, 2003, sid. 52-76.

Åkesson J, *Finansiella mått och mål i svenska börsnoterade bolag*, Lic.-avh. Handelshögskolan vid Göteborgs universitet, 2008.

7. Bilagor

Bilaga 1, Totalt sidantal.

År	Sidor	År	Sidor	År	Sidor
1901	6	1942	15	1983	50
1902	6	1943	16	1984	59
1903	6	1944	16	1985	56
1904	6	1945	20	1986	56
1905	8	1946	19	1987	55
1906	11	1947	28	1988	55
1907	9	1948	26	1989	59
1908	8	1949	26	1990	67
1909	9	1950	26	1991	67
1910	8	1951	26	1992	67
1911	17	1952	31	1993	68
1912	19	1953	31	1994	67
1913	19	1954	30	1995	68
1914	21	1955	35	1996	72
1915	18	1956	34	1997	76
1916	19	1957	36	1998	82
1917	11	1958	36	1999	83
1918	10	1959	36	2000	71
1919	11	1960	36	2001	104
1920	15	1961	38	2002	92
1921	19	1962	38	2003	102
1922	14	1963	42	2004	114
1923	14	1964	37	2005	142
1924	14	1965	38	2006	159
1925	9	1966	43	2007	180
1926	8	1967	43	2008	176
1927	13	1968	42	2009	172
1928	9	1969	46		
1929	14	1970	50		
1930	14	1971	48		
1931	21	1972	48		
1932	15	1973	48		
1933	13	1974	48		
1934	13	1975	60		
1935	13	1976	52		
1936	14	1977	54		
1937	20	1978	47		
1938	19	1979	44		
1939	18	1980	46		
1940	17	1981	47		
1941	16	1982	-		

Bilaga 2, Sidantal, frivilliga upplysningar.

År	Sidor	Innehåll
1901	1	Framsida
1906	1	Framsida, förvaltningsberättelse uttrycks ej med det ordet.
1911	1	Framsida, utländska dotterbolags räkenskaper ej med.
1916	1	Framsida, förvaltningsberättelse uttrycks ej med det ordet.
1921	1	Framsida
1926	1	Framsida, förvaltningsberättelse uttrycks ej med det ordet.
1931	5	Framsida, mellansidor, fördragningslista till bolagsstämma.
1936	2	Framsida, mellansidor.
1941	3	Framsida, mellansidor.
1946	4	Framsidor, mellansidor.
1951	9	Framsida, mellansidor, "kortfakta", info styrelse, tioårsjämförelse, bilder jubileum, layout mer avancerad.
1956	19	Framsida, mellansidor, "kortfakta", info styrelse/koncernen, bilder, berättade årsöversikt (koncernen, marknad/försäljning, fakturering, produkter, forskning och utveckling, personal).
1961	23	Framsida, mellansidor, femårsjfr, vd-brev, bildsidor, årsöversikt, info ang. styrelse, produkter, koncernen.
1966	27	Framsida, mellansidor, info styrelse, koncernen, produkter, diagram, åttaårs, bilder, fondemission, årsöversikt indelad på bland annat länder.
1971	21	Framsida, mellansidor, årsöversikt, bilder, diagram, info styrelse, koncern, produkter.
1976	28	Framsida, diagram, bilder, 10 års, 100 jubileum, årsöversikt, info koncern, styrelse
1981	26	Framsida, enskild person, infon fin., styrelse, koncernen, produkter, diagram, en del bilder, årsöversikt, vd-ord.
1986	27	Framsida, kortinfo, diagram, vd-brev, aktieinfo, info styrelsen, koncernen, produkter/segment, tioårs, stämman.
1991	41	Framsida, mellansidor, info styrelse, koncern, segment, aktie, produkter, kvalitet, HR, marknadsöversikt, vd-ord, tioårs, kortfakta, "glosary", fin. schema.
1996	49	Framsida, mellansidor, vd/konc.chef, kortfakat, diagram fin.schema, ordlista, info styrelse, konc, fin.exp, miljö, org., prod., stämman.
2001	67	Framsida, mellansidor, kortfakta, fin.förv, tioårs, styrelse, info ang. aktie, produkter, personal, konc.chef, samarbeten, framtiden.
2006	76	Framsida, mellansidor, kortinfo., styrelse, affärsfokus, företagsinfo, aktieinfo, framtid, corporate governance report.
2009	64	Framsida, mellansidor, kortfakta, konc.chef/vd/styr.ordf., femårs, framtid, aktie, marknad, företagsinfo, remuneration, ägarinfo, corporate governance, styrelse, ledning, revision/interna kontroller, ordlista.

Bilaga 3, Antal meningar, sociala och utvecklande personalengagemang.

Kodningsenheter	1901	1906	1911	1916	1921	1926	1931	1936	1941	1946	1951	1956	1961	1966	1971	1976	1981	1986	1991	1996	2001	2006	2009	Total	
Hälsa	0	3	2	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	8	10	3	0	0	0	0	5	0	34	
Sociala aktiviteter	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	7	1	1	0	2	2	0	0	0	0	0	0	0	0	14
Uttryck av tacksamhet och värdegrund	0	0	1	0	0	4	0	0	0	2	3	1	0	1	10	2	5	0	6	4	1	9	17	66	
Utbildning	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	1	2	3	15	11	5	0	9	1	15	1	1	66	
Sociala skyddsnet	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0	3	1	1	0	1	0	2	0	0	0	0	0	0	10	
Donationer, stipendier och gratifikationer	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	5	6	7	1	2	3	4	0	0	0	0	0	0	29	
Bostäder	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	
Totalt	0	4	5	3	0	4	0	0	1	3	20	10	11	5	38	28	19	0	15	5	16	15	18	220	